

BIBLIOTEKA GŁÓWNA

**ROCZNIK BIBLIOTEKI GŁÓWNEJ
UNIWERSYTETU OPOLSKIEGO**

R. III

OPOLE

1996

UNIwersYTET OPOLSKI

**Rocznik Biblioteki Głównej
Uniwersytetu Opolskiego**

KOMITET WYDAWNICZY

Przewodniczący: *Stanisław Sławomir Nicieja*

Członkowie: *Stanisław Gawlik, Stanisław Gajda, Ryszard Pietrzak, Urszula Łangowska*
ks. Jan Cichoń, Janina Hajduk-Nijakowska

REDAKCJA

Anna Błaszczuk, Elżbieta Czerwińska, Józef Długosz (redaktor merytoryczny),
Władysław Hendzel, Wanda Matwiejczuk, Teresa Wiercińska (sekreтарь)

PROJEKT OKŁADKI

Ewa Krasieńska

REDAKTOR TECHNICZNY

Halina Szczegot

SKŁAD KOMPUTEROWY

Jolanta Brodziak-Rajfur, Barbara Mueller

ISSN 1231-5796

Wydawnictwo Uniwersytetu Opolskiego. Nakład: 100 egz. + 5 nadb.aut. Objętość: ark. wyd. 4,5, ark. druk. 4,0. Papier kl. III 80 g. Zam. 42/97. Podpisano do druku i druk ukończono w maju 1997 r.

SPIS TREŚCI

Od Redakcji	5
-----------------------	---

ARTYKUŁY

W. DZIADKIEWICZ, W. MATWIEJCZUK, B. ZAJĄCZKOWSKA, Biblioteka Uniwersytecka w Trewirze, Biblioteka Uniwersytetu François Rabelais w Tours, Biblioteka Wolnego Uniwersytetu w Brukseli – organizacja i działalność	9
A. BŁASZCZYK, Biblioteka Uniwersytecka w Trewirze	17
S. MÜLLENBRUCK, The development of library automation at Trier University Library	25
E. KOCIOŁEK, H. OKOŃ, A. TOMALSKA, Biblioteka Uniwersytetu w Tours	29
E. CZERWIŃSKA, OCLC – największa komputerowa biblioteka	33
E. CZERWIŃSKA, Ochrona zbiorów bibliotecznych w Bibliotece Głównej Uniwersytetu Opolskiego	39

KOMUNIKATY

T. WIERCIŃSKA, System InfoWare CD/HD w bibliotekach uczelnia- nych Opola i Katowic	45
H. OKOŃ, Zestawienia tematyczne Oddziału Informacji Naukowej w 1995 roku	47
M. KALCZYŃSKA, „Zbiory i Prace Polonijne Bibliotek Polskich”. In- formatory książkowe Biblioteki Narodowej	49

SPRAWOZDANIE I KRONIKA

A. TOMALSKA, Działalność Biblioteki Głównej Uniwersytetu Opol- skiego w 1995 roku	55
A. BŁASZCZYK, Ważniejsze wydarzenia z działalności Biblioteki Głównej Uniwersytetu Opolskiego w 1995 roku	61

OD REDAKCJI

Trzeci tom „Rocznika Biblioteki Głównej” zredagowany został po upływie rocznej współpracy międzybibliotecznej, obejmującej zastosowanie w informacji naukowej baz danych na CD-ROM. Artykuły zamieszczone w tym tomie dotyczą w większości organizacji pracy, systemów bibliotecznych i działalności bibliotek zagranicznych, w których bibliotekarze z Katowic i Opola przebywali na stażach zawodowych.

W 1995 roku Biblioteka Główna Uniwersytetu Śląskiego, Biblioteka Główna Akademii Ekonomicznej w Katowicach oraz Biblioteka Główna Uniwersytetu Opolskiego, zawarły porozumienie o ścisłej współpracy w zakresie informacji naukowej i stworzeniu w swoich macierzystych uczelniach odpowiednich warunków do przyjmowania i udostępniania światowych baz informacyjnych. Przystępując do tego przedsięwzięcia opracowano wspólny program działalności i wystąpiono z wnioskiem o dotację z Funduszu Rozwoju Edukacji TEMPUS. Złożony wniosek uzyskał pozytywną opinię i poparły go trzy biblioteki zagraniczne: Biblioteka Wolnego Uniwersytetu z Brukseli, Biblioteka Uniwersytetu z Trier i Biblioteka Uniwersytetu Francois Rabelais z Tours. Przyznana z Funduszu TEMPUS dotacja JEP-9345/95, pozwoliła na zakup odpowiedniego sprzętu komputerowego, baz danych SOCIAL SCIENCES CITATION INDEX i SCIENCES CITATION INDEX oraz umożliwiła zorganizowanie dwudziestu jeden pracownikom, dwutygodniowych zawodowych staży zagranicznych, w bibliotekach uniwersyteckich Trier, Brukseli i Tours. Równocześnie w Katowicach i Opolu, podjęty został cykl szkoleń w zakresie obsługi nowoczesnych systemów i baz informacyjnych, a także rozpoczęto kursy języków obcych dla bibliotekarzy. Program szkoleniowy przewidywał również pobyt specjalistów zagranicznych w bibliotekach polskich. Wykłady, pokazy i szkolenia przeprowadzone przez bibliotekarzy z Niemiec, Belgii i Francji, były interesującym forum wzajemnej wymiany doświadczeń i doskonalenia zawodowego.

Uzyskana pomoc finansowa z Funduszu TEMPUS, Ministerstwa Edukacji Narodowej, Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach, Akademii Ekonomicznej w Katowicach i Uniwersytetu Opolskiego, a także angielskiej firmy Info Technology Supply Ltd z Londynu, stworzyła takie warunki, które umożliwiły zbliżenie najnowszych osiągnięć wiedzy, bezpośrednio do warsztatów naukowych, poprzez dostęp do światowych zbiorów informacji i zastosowanie nowoczesnej aparatury.

Pierwszy rok współpracy, który zainaugurowano konferencjami na temat: „Elektroniczna biblioteka dzisiaj”, został zakończony.

dr Wanda Matwiejczuk
Dyrektor Biblioteki Głównej

ARTYKUŁY

Wanda DZIADKIEWICZ
Wanda MATWIEJCZUK
Barbara ZAJĄCZKOWSKA

**BIBLIOTEKA UNIWERSYTECKA W TREWIRZE,
BIBLIOTEKA UNIWERSYTETU
FRANÇOIS RABELAIS W TOURS,
BIBLIOTEKA WOLNEGO UNIWERSYTETU W BRUKSELI –
ORGANIZACJA I DZIAŁALNOŚĆ**

W dużych europejskich ośrodkach naukowych, a w szczególności tam, gdzie zaistniały sprzyjające warunki ekonomiczne i wybudowano nowoczesne biblioteki uniwersyteckie, zrealizowano ideę „bibliotek otwartych”. Połączono wolny dostęp do księgozbioru z możliwością korzystania z niewyobrażalnie dużych zasobów informacyjnych pochodzących z największych baz bibliotecznych na świecie. Do takich placówek można zaliczyć Bibliotekę Uniwersytecką w Trewirze (Niemcy), Bibliotekę Uniwersytetu François Rabelais w Tours (Francja) i Bibliotekę Wolnego Uniwersytetu w Brukseli (Belgia). W każdej z nich dostosowano organizację pracy we wszystkich zakresach, zarówno bibliotekarskich – merytorycznych, jak i usługowych, do nowych uwarunkowań i wymagań, jakie kreuje szybki postęp nauki oraz jakie stwarza rozwój komputeryzacji, a także powstające systemy i bazy informacyjne: lokalne, krajowe i o zasięgu międzynarodowym.

Biblioteka Uniwersytecka w Trewirze

Wybudowana w latach 1977–1985 Biblioteka Uniwersytecka w Trewirze imponuje zarówno nowoczesną architekturą obiektu, jak i sprawną organizacją wszystkich agend bibliotecznych. Zrezygnowano z tworzenia wydzielonych, autonomicznych bibliotek przy wydziałach, instytutach lub katedrach, stworzono jeden, centralny system biblioteczny¹. Biblioteka ta pełni rolę centrali uniwersyteckiej,

¹ H. Hundemer, *Die Gebäude Räume der Universitätsbibliothek Trier, Ein Erfahrungsbericht*, „ABI-Technik” 1985, nr 2.

z księgozbiorem specjalistycznym, rozmieszczonym dziedzinowo w pięciu obiektach połączonych architektonicznie z centralną wypożyczalnią, czytelnią i centrum informacyjnym. Cały księgozbiór liczy ponad milion dwieście tysięcy tomów, w tym 56% zbiorów znajduje się w wolnym dostępie dla czytelników, pozostałe 44% ulokowano w magazynach, które w najbliższym czasie również zostaną przystosowane do powszechnego udostępniania. Na całej powierzchni centrum bibliotecznego i w pięciu bibliotekach specjalistycznych zorganizowano czytelnikom 1200 miejsc do pracy. Makieta informująca o lokalizacji księgozbiorów i czytelnii uniwersyteckich opatrzona została napisem cyt.: Die Lesesäle der Bibliothek: sechs Räume unter einen Dach (Czytelnie biblioteczne: sześć przestrzeni pod jednym dachem). W tym wyjątkowo funkcjonalnym kompleksie budowlanym, stworzone zostały dogodne warunki do pracy zarówno dla czytelników, jak i dla bibliotekarzy. Z usług bibliecznych korzysta około piętnastu tysięcy użytkowników rocznie, przede wszystkim są to pracownicy naukowci uczelni, studenci stacjonarni i zaoczní.

Praca merytoryczna i usługowa w Bibliotece Uniwersyteckiej w Trewirze zorganizowana została w czterech dużych działach:

I. Dział Obsługi Elektronicznego Systemu Bibliotecznego zajmuje się:

- planowaniem i rozwojem komputeryzacji,
- rekatalogowaniem zbiorów,
- tworzeniem i rozbudową elektronicznych katalogów bibliecznych,
- bazami danych na CD-ROM,
- tworzeniem i rozwojem systemu JASON,
- Internetem,
- wykorzystaniem zbiorów mikrofilmów w systemie informacyjnym,
- szkoleniem użytkowników,
- obsługą i konserwacją sprzętu komputerowego,
- udostępnianiem katalogu zbiorów bibliecznych regionu Północnej Nadrenii–Westfalii.

II. Dział Opracowania Zbiorów:

- realizuje wszystkie zadania obejmujące proces gromadzenia książek, czasopism i zbiorów specjalnych,
- zajmuje się opracowaniem formalnym i rzeczowym zbiorów, uwzględniającym szczegółowe indeksowanie treści,
- wykonuje cały zakres czynności związanych z technicznym przysposobieniem księgozbioru, oprawia, konserwuje i znakuje zbiory biblieczne,
- w ciągu roku wpływa do biblioteki około trzydziestu dwóch tysięcy jednostek nowych nabytków.

III. Zespół Fachreferentów – specjalistów dziedzinowych:

- odpowiedzialny jest za prawidłowy dobór księgozbioru w obrębie dwunastu grup tematycznych obejmujących: nauki ekonomiczne, prawo, geografię, socjologię, etnologię, historię, filologię klasyczną, historię starożytną, archeologię, historię sztuki, germanistykę, filozofię, anglistykę, romanistykę, językoznawstwo i naukę o literaturze, pedagogikę, politykę, psychologię, matematykę, informatykę, slawistykę, sinologię, japonologię,

- wykonuje indeksowanie zbiorów,
- udziela informacji specjalistycznych w obrębie dziedziny, którą dany specjalista reprezentuje,
- uczestniczy w selekcji,
- decyduje o przydzieleniu literatury do odpowiedniego działu w księgozbiorze bibliotecznym.

IV. Dział Udostępniania Zbiorów i Informacji:

- zapewnia obsługę czytelników,
- realizuje usługi informacyjne,
- udostępnia zbiory biblieczne na zewnątrz,
- prowadzi wypożyczenia międzybiblieczne,
- zajmuje się inwentaryzacją zbiorów i obsługą magazynów.

Dyrektorem Biblioteki Uniwersyteckiej w Trewirze jest dr Laurenz Bösing. Bezpośrednio współpracują z nim zespoły i osoby odpowiedzialne za finanse Biblioteki, sprawozdawczość, szkolenie, public relation i organizację wystaw. Personel biblieczny liczy sto dwadzieścia osób, w tym na stałych etatach zatrudnionych jest stu pracowników, a stanowiska specjalistów dziedzinowych zajmuje dziesięciu fachowców.

Biblioteka Uniwersytetu François Rabelais w Tours

W systemie organizacyjnym Uniwersytetu François Rabelais w Tours, Biblioteka „GENERAL” wraz z pięcioma księgozbiorami specjalistycznymi uplasowała się jako uczelniana jednostka międzywydziałowa. Biblioteką kieruje kustosz Anne Marie Ferrier, która pełni funkcję dyrektora naczelnego do spraw organizacji, finansów i administracji. Budżet na utrzymanie całej działalności bibliecznej przyznawany jest na każdy rok. System centralnego finansowania francuskich bibliotek uniwersyteckich wspomagany jest dotacjami, które pochodzą z uczelni wyższych i od władz lokalnych.

Organizacja i personel Biblioteki Uniwersytetu François Rabelais w Tours

Biblioteka Wydziału Prawa	Biblioteka Wydz. Literatury i Nauk Humanistycznych	Biblioteka Wydz. Medycyny	Biblioteka Wydz. Farmacji	Biblioteka Inst. Technologii w Blois
Kustosz	Kierownik Kustosz	Kierownik Kustosz	Kierownik Kustosz	Kustosz
	Personel nauk. 3 pracowników		Personel nauk. 1 pracownik	
Personel techn. 3 pracowników	Personel techn. 5 pracowników	Personel techn. 4 pracowników	Personel techn. 2 pracowników	
Personel adm. 1 pracownik	Personel adm. 4 pracowników	Personel adm. 2 pracowników	Personel adm. 1 pracownik	Personel adm. 1 pracownik
Personel obsługi 4 pracowników	Personel obsługi 8 pracowników	Personel obsługi 3 pracowników	Personel obsługi 2 pracowników	

Na terenie Uniwersytetu, a także poza nim, przy wydziałach i instytutach zorganizowanych jest pięć specjalistycznych bibliotek, które zapewniają zbiory i obsługę informacyjną pracownikom naukowym i studentom, są to: Biblioteka Prawa, Biblioteka Literatury i Nauk Humanistycznych, Biblioteka Medycyny, Biblioteka Farmacji i Biblioteka Instytutu Technologii w Blois.

Dwie największe biblioteki: Wydziału Prawa oraz Literatury i Nauk Humanistycznych zlokalizowane są w jednym obiekcie, w pobliżu macierzystych wydziałów i Biblioteki „GENERAL”. Zbiory z tych dziedzin obejmują około sto pięćdziesiąt tysięcy woluminów książek, tysiąc dwieście tytułów czasopism zgromadzonych w rocznikach i osiemset tytułów czasopism znajdujących się w bieżącej prenumeracie. W czytelnich tych bibliotek zastosowano wolny dostęp do księgozbioru, obok pokaźnych zbiorów bibliografii udostępnia się trzydzieści baz informacyjnych na CD-ROM.

Wszystkie biblioteki specjalistyczne funkcjonują jako samodzielne placówki, otrzymują wydzielony roczny budżet na zakup księgozbioru, place i wyposażenie. W zależności od wielkości zbiorów, ilości czytelników i realizowanych zadań, w każdej z tych bibliotek zatrudniony jest personel naukowy, techniczny, administracyjny i obsługi. Obsada kadrowa liczy od siedmiu do dwudziestu osób. We wszystkich bibliotekach Uniwersytetu zatrudnionych jest pięćdziesięciu pięciu pracowników. Uzupełnieniem stałego zespołu są osoby zatrudniane okresowo, przeważają w tej grupie studenci i osoby pozostające czasowo bez pracy.

W Uniwersytecie funkcjonuje ponadto dwadzieścia dziewięć bibliotek zakładowych o charakterze specjalistycznym, które dysponują niewielkimi podręcznymi księgozbiorami, zakupionymi z funduszy własnych przez poszczególne jednostki naukowo-badawcze.

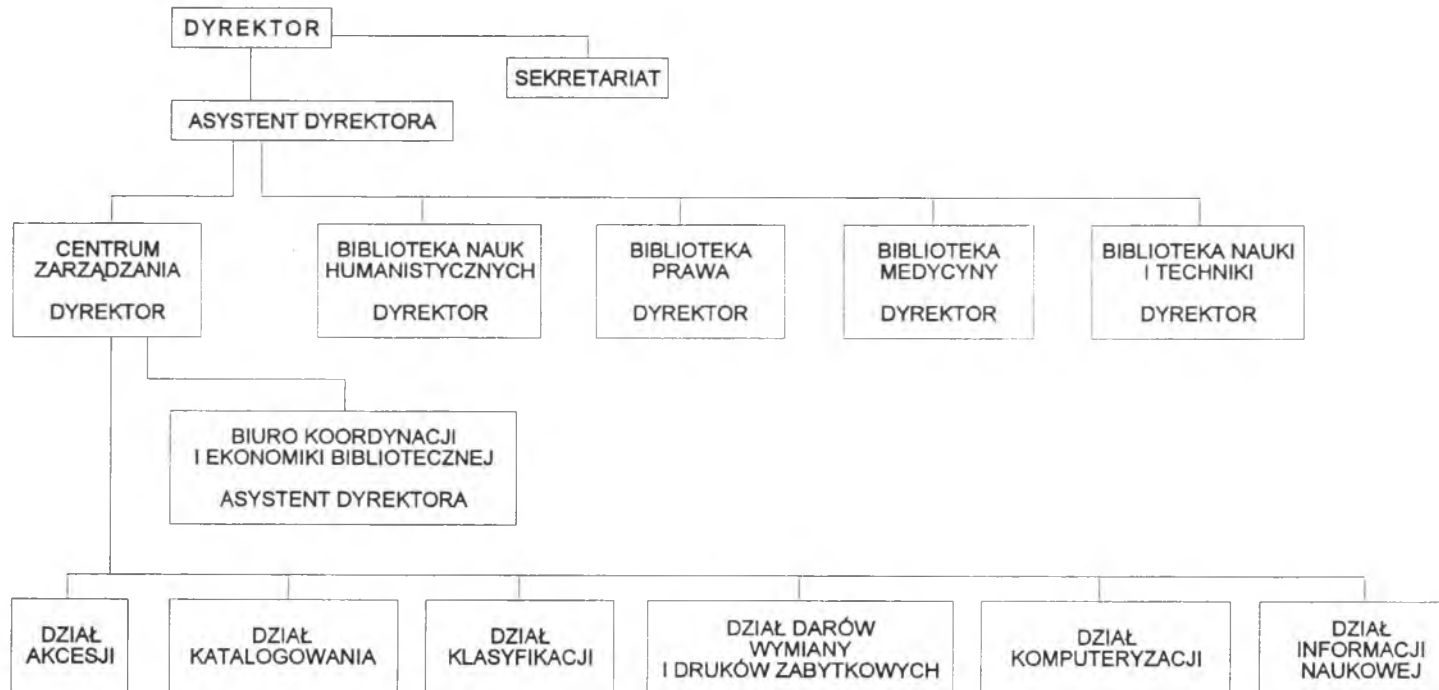
Decentralizacja w organizacji i realizacji zadań bibliotecznych, ściśle powiązanie każdej biblioteki z wydziałem lub instytutem, stwarza dogodne warunki do ekonomicznego gospodarowania finansami, ułatwia kontakt z kadrą i studentami, dla których zbiory gromadzone są odpowiednio do ich zapotrzebowań².

Biblioteka Wolnego Uniwersytetu w Brukseli

Pierwszy księgozbiór, który zapoczątkował uniwersyteckie zbiory biblioteczne w Brukseli pochodzi z 1834 roku, kiedy to powołano Szkołę Medycyny i zgromadzone kolekcję sześciuset woluminów książek, czasopism i plansz. Założone ponad sto sześćdziesiąt lat temu podwaliny pod Bibliotekę Wolnego Uniwersytetu w Brukseli, obecnie u schyłku XX wieku, przyniosły imponujący rezultat, albowiem księgozbiór uniwersytecki osiągnął około dwa miliony woluminów książek, a w bieżącej prenumeracie znajdują się cztery tysiące tytułów czasopism belgijskich i zagranicznych.

² Informację o działalności Biblioteki „GENERAL” Uniwersytetu w Tours dopełnia artykuł: E. Kociołek, H. Okoń, A. Tomalskiej, *Biblioteka Uniwersytetu w Tours*, „Rocznik Biblioteki Głównej Uniwersytetu Opolskiego” 1996, R. 3.

ORGANIZACJA BIBLIOTEKI WOLNEGO UNIwersYTETU W BRUKSELI

Obok najstarszej biblioteki specjalistycznej Fakultetu Medycyny powstały kolejne trzy, duże księgozbiory: Biblioteki Humanistycznej, Biblioteki Prawa oraz Biblioteki Nauki i Techniki. W 1991 roku władze Uniwersytetu podjęły decyzję o budowie nowego obiektu dla Biblioteki Humanistycznej. Autor projektu i obecny dyrektor Biblioteki Wolnego Uniwersytetu w Brukseli prof. dr hab. Jean Pierre Devroy dążył do stworzenia biblioteki idealnej, zarówno pod względem funkcjonalnym, jak i architektonicznym. Olbrzymi wysiłek włożony w pracę nad projektem i nadzór przy jego realizacji przyniosły doskonały rezultat. Powstał obiekt biblioteczny, jeden z najnowocześniejszych w Europie. Na ogólnej powierzchni 11 470 m² rozmieszczony został księgozbiór liczący milion dwieście tysięcy woluminów, z czego 30% (dwieście tysięcy) usytuowano w wolnym dostępie dla czytelników, którzy mogą korzystać ze zbiorów w salach studyjnych, seminaryjnych zapewniających bardzo dobre warunki do nauki i studiów:

– nauka	– sale studyjne, miejsca przeznaczone do indywidualnej pracy z uwzględnieniem możliwości korzystania z książek, czasopism i zbiorów audiowizualnych,
– udostępnianie dokumentów	– wolny dostęp do zbiorów bibliotecznych, zastosowanie komputerowych katalogów bibliotecznych, dostęp do baz dziedzinowych na CD-ROM, obsługa informacyjna,
– poszukiwania	– sale do pracy naukowej, gdzie można korzystać z materiałów bibliotecznych i własnych,
– dydaktyka	– sale seminaryjne na terenie Biblioteki, przeznaczone na zajęcia dla studentów, księgozbiór ułożony tematycznie może być wykorzystywany bezpośrednio podczas seminariów, dyskusji i konsultacji.

Do pracy na miejscu w Bibliotece przygotowano dwa tysiące miejsc dla czytelników, zorganizowano dostęp do pięćdziesięciu stanowisk komputerowych i kilku urządzeń kserograficznych, które czytelnicy obsługują samodzielnie. Ponadto biblioteka udostępnia informacyjne bazy danych na CD-ROM: Art INDEX, Amadeus, ESOP, EconLit, CETEDOG oraz katalogi bibliotek belgijskich CIBLE, CCB2. Użytkownicy korzystający z tych zbiorów mają możliwość wybrania interesującej ich literatury i wydrukowania potrzebnych zestawień bibliograficznych.

W Bibliotece Humanistycznej, która pełni funkcję biblioteki głównej, zatrudnionych jest dwudziestu trzech bibliotekarzy, natomiast w trzech pozostałych bibliotekach pracuje pięćdziesiąt siedem osób, braki w obsadzie kadrowej uzupełniane są doraźnie poprzez zatrudnianie studentów.

Gromadzenie i opracowanie zbiorów odbywa się centralnie dla wszystkich bibliotek, w tych działach pracy wykorzystano maksymalnie te możliwości, które stworzył katalog komputerowy OCLC. Z tej bazy bibliotekarze przejmują około 70% opisów do nowych książek zakupionych przez bibliotekę. Roczne wpływy nowości wynoszą od piętnastu do siedemnastu tysięcy woluminów, większość tytułów nabywa się w jednym egzemplarzu. Od 1991 roku w całej sieci bibliotecznej Uniwersytetu funkcjonuje zintegrowany system DOBIS/LIBIS. W efekcie kom-

puterowego opracowania bieżącego i retrospektywnego zbiorów bibliotecznych powstał wspólny katalog CIBLE.

Historia i współczesność tej Biblioteki daje świadectwo przemysłanej i ekonomicznej polityki, jaką kierowało się państwo i ludzie, którym powierzono w kolejnych okresach XIX i XX wieku losy Uniwersytetu i Biblioteki Uniwersyteckiej. Stworzono taki ośrodek naukowy, w którym można zdobywać wiedzę, zachować własne poglądy i realizować ideę nauki³.

Podsumowując pobyt w trzech dużych ośrodkach uniwersyteckich w Trewirze, Tours i Brukseli, nasuwa się kilka spostrzeżeń i refleksji.

- Przyjmując, że księgozbiory uniwersyteckie powinny służyć przede wszystkim do nauki i stwarzać warunki indywidualnego wyboru literatury do studiów, zarówno wykładowcom jak i studentom, biblioteki odstępają od gromadzenia tzw. księgozbiorów podręczników i skryptów (wieloegzemplarzowych) na rzecz bogatej kolekcji o jak największej ilości tytułów.
- W powszechnie wprowadzonym, wolnym dostępie do księgozbiorów, ważną rolę spełniają bibliotekarze, którzy realizują obsługę informacyjną bezpośrednio przy stanowiskach pracy czytelników. Duże ułatwienie w korzystaniu ze zbiorów (fragmentów tekstów) stanowią koparki, które czytelnicy obsługują samodzielnie.
- Zmiana systemu bibliotecznego na nowszy i ewentualna rezygnacja z abonamentu bazy CD-ROM, jest naturalnym procesem wynikającym z przeprowadzanych analiz i wyliczeń ekonomicznych.
- W procesie wprowadzania komputeryzacji w tych bibliotekach na podkreślenie zasługuje dobre planowanie i szybka realizacja podejmowanych zadań. Zdecydowanie lepiej niż w Polsce, pokonano bariery psychologiczne i decyzyjne, zarówno przy wprowadzaniu komputerowych systemów bibliotecznych jak i w zastosowaniu nowoczesnej informacji dla czytelników.

Odmierna organizacja pracy, charakterystyczna dla każdej z tych bibliotek, skierowana jest na obsługę czytelnika, któremu trzeba szybko zakupić i opracować zbiory, pomóc w uzyskaniu informacji, zamówić i sprowadzić z innej biblioteki potrzebne materiały, zapewnić dobre warunki do nauki w czytelnich i do tych tradycyjnych obowiązków wobec czytelnika należy zastosować najnowsze osiągnięcia, jakie stwarza bibliotekom komputeryzacja.

³ *Bibliothèques, Les bibliothèques de l'Université Libre de Bruxelles depuis sa création de la Nouvelle Bibliothèque des Sciences Humaines*, Bruxelles 1995, 127 s.

Anna BŁASZCZYK

BIBLIOTEKA UNIWERSYTECKA W TREWIRZE

Biblioteka Uniwersytecka w Trewirze to miejsce godne szczególnej uwagi zarówno ze względu na organizację przestrzenną, jak i na rolę i funkcję, którą pełni w środowisku akademickim. Wśród zwartej, brylowatej architektury uniwersyteckiej zajmuje ona centralne miejsce. Ściany budynku pomalowane na zielony kolor zwracają uwagę każdego przechodnia. Gdy przekroczymy jej próg, natychmiast nasuwa się refleksja przywodząca na myśl wyobrażenie polskich bibliotek tego typu, które w porównaniu z jej nieomal futurystycznym wyglądem zdają się pochodzić z innych czasów. Szybko można o tym zapomnieć, poddając się całkowicie atmosferze tego miejsca. Przed przybyciem otwiera się ogromna przestrzeń otoczona kilku kondygnacjami, na których znajduje się ulokowana część księgozbioru, i z których można przejść do innych sal i pracowni bibliotecznych. Wrażenie przestrzeczności wzmacniają ażurowe regały wspornikowe. Dość luźne wypełnienie półek książkami, prześwit pomiędzy podłogą a dolną powierzchnią regałów eliminuje tzw. „efekt korytarzowy”, nużący i przytłaczający każdego czytelnika, natomiast dużo wolnej przestrzeni nad regałami zwiększa cyrkulację powietrza przy zastosowanej klimatyzacji.

Nowoczesną fakturę wnętrza tworzą powierzchniowo poprowadzone różnego rodzaju instalacje (klimatyzacyjne, elektryczne i in.), które harmonizują z aluminiowymi wykończeniami ścian i metalowymi regałami na książki. Wszystkie te elementy pomalowane są na różne kolory, których intensywność podkreśla światło dzienne wpadające przez duże powierzchnie okienne. Dobór barw nie zakłóca jednak tak niezbędnej w bibliotece atmosfery spokoju i koncentracji. Uzupełnieniem tej oryginalnej architektury wnętrza jest załamany w kilku miejscach, częściowo przeszkłony strop. Natężenie światła i temperatury reguluje elektroniczny system rolet, który jednak bywa czasami niewystarczający. Pokryta wykładziną dywanową podłoga nie tylko wydatnie zmniejsza hałas, ale wraz z pluszowymi siedziskami stanowi przeciwwagę dla zimnego metalu i szkła.

Gdy rozpoczynamy wędrowkę po bibliotece, zwraca naszą uwagę przede wszystkim wolny dostęp do półek. Nie jest to najnowsze odkrycie organizacji udostępniania, ponieważ za twórcę tej koncepcji uważa się Angusa S. Macdonalda,

amerykańskiego architekta, autora ogłoszonego w 1933 r. na łamach „Library Journal” artykułu *Biblioteka przyszłości*, w którym prezentuje budynek biblioteki publicznej bez magazynu książek, o szczególnej konstrukcji i układzie przestrzennym¹. To, co dla Macdonalda było przyszłością, w trewirskiej Bibliotece Uniwersyteckiej końca XX wieku jest dniem powszednim, mimo iż liczebność jej zbiorów daleko przekracza próg funkcjonalności księgozbioru z wolnym dostępem². W rzeczywistości koncepcja ta częściowo nawiązuje do najdawniejszego dla biblioteki kontekstu historycznego: czytelnik, książka i bibliotekarz mają do dyspozycji tę samą przestrzeń wielofunkcyjną. O ile w dawnych wiekach przemieszczanie funkcji (gromadzenia, opracowania, udostępniania, komunikacyjnej) było wynikiem niewielkiego ruchu w bibliotece, to obecnie koncepcja ta jest świadomym dążeniem do maksymalnego skrócenia drogi książki do rąk czytelnika, udostępnienia jej jak najszerzej grupie użytkowników i pełniejszego wykorzystania zasobów.

Bezpośrednie zetknięcie się z książką pobudza niewątpliwie u wielu osób zainteresowanie pozycjami, na które może by nie zwrócili uwagi w odmiennym rozwiązaniu udostępniania. H. Lemaître tak pisze o tym zagadnieniu: „Nieraz nawet przypadkowo otwarte dzieło, o którego zamówieniu wcale się nie myślało, rzuca zupełnie nowe światło na zagadnienie będące przedmiotem studiów, zmuszając do spojrzenia na nie po kącie widzenia dotąd nie przewidzianym”³. Wolny dostęp do półek stwarza dogodną sytuację dla tych wszystkich osób, które wchodząc między półki z książkami tracą poczucie rzeczywistości. Jak zauważa badacz kultury, „dobry to czas dla bibliotecznego flaneura. Normalnie szukamy bowiem książek niezbędnych do prowadzonych badań, albo tych które akurat pragniemy mieć przy sobie. Siłą rzeczy ich repertuar jest ograniczony – wiem co czytam dzisiaj, wiem po co sięgnę jutro. A przede wszystkim: kieruje nami jakiś określony cel – aby wiedzieć, aby przypomnieć, aby odkryć coś, czego jeszcze nie wiemy. Flaneur biblioteczny ma ten luksus i takie sobie nadal prawo, że spaceruje po tych rejonach półek, do których szperacz zawodowy nie dociera, bo szkoda mu czasu”⁴. W tutejszej Bibliotece sprzyjałoby mu dodatkowo zarówno rozmieszczenie księgozbioru, jak i układ bibliotecznych sal, które słabo zorientowanej przestrzennie osobie mogłyby się zdawać ciągiem niekończących się labiryntów.

Zajmując główne miejsce wśród uniwersyteckich zabudowań, biblioteka łączy się z poszczególnymi wydziałami i instytutami siecią nadziemnych korytarzy i przejść, które wiodą czytelnika do coraz to nowych miejsc wypełnionych książkami. Wszystkie sale i ciągi komunikacyjne zostały dokładnie i czytelnie oznakowane, ponadto

¹ J. Maj, *Organizacja przestrzenna i wyposażenie biblioteki publicznej*, Warszawa 1987, s. 12.; zob. także H. Sawoniak, *Wolny dostęp do półek w uniwersalnych bibliotekach naukowych*, „Roczniki Biblioteczne” 1974, z. 3/4, s. 815–837; Z. Cudnik, *Skarbnice wiedzy*, Wrocław 1980.

² J. Maj, op. cit., s. 14.

³ Cyt. za: Z. Cudnik, op. cit., s. 75.

⁴ W. J. Burszta, *Flaneur w bibliotece*, [w:] *Antropologiczne wędrówki po kulturze*, pod red. W. J. Burszty, Poznań 1996, s. 34.

w wielu punktach znaleźć można liczne ulotki informujące o zasadach poruszania się po bibliotece.

W centralnym pomieszczeniu oznaczonym na każdym planie zieloną barwą i symbolem **BZ** (der Bibliothekszentrale) znajdują się katalogi, główna wypożyczalnia, informacja naukowa, czytelnia bieżących czasopism i księgozbiór obejmujący bibliografię, bibliotekarstwo, prawo, sport, Canadiana i Lusitanica. Stąd każdy może wyruszyć w poszukiwaniu interesujących go książek wybierając, jak na turystycznej wyprawie, symbol i kolor szlaku, który doprowadzi go do celu. Decydując się na kolor szary czytelnik dotrze do budynków **D** i **E**, gdzie zgromadzone zostały zbiory z zakresu psychologii, matematyki i teologii. Czerwienią i symbolem **A** oznakowane zostało miejsce, w którym można znaleźć książki z językoznawstwa i literatury powszechnej, germanistyki, sławistyki, sinologii, japanologii, historii, nauk politycznych, z filologii klasycznej, egiptologii, sztuki, geografii i z nauki o ziemi. Kolorem żółtym i literą **B** wyodrębniono pedagogikę, filozofię, anglistykę i romanistykę. Natomiast kolor niebieski wskaże użytkownikowi drogę do budynku **C** ze zbiorami z zakresu nauk społecznych, socjologii i etnologii. Każdy z księgozbiorów ma własną, odmienną od dziesiętnej, klasyfikację, która składa się z numeru akcesji i poprzedzającego go dwucyfrowego symbolu wskazującego miejsce książki w bibliotece (na przykład poszczególne działy historii oznaczone są cyframi 30, 31, 32, a psychologia symbolem 11).

Przemierzając poszczególne sale, pomiędzy licznymi rzędami regałów spotkać można często stojącą, kucającą lub zgoła leżącą wygodnie postać jakiegoś szperacza, który poruszając się z pełną swobodą po całej Bibliotece nie ma potrzeby wracać do centralnej wypożyczalni, gdy zechce zabrać ze sobą wyszukaną pozycję. Może wówczas skorzystać z jednej z sześciu wypożyczalni, które usytuowane są w pobliżu głównych ciągów komunikacyjnych na terenie poszczególnych sal. Aby zabezpieczyć księgozbiór przed zakusami nieuczciwych czytelników, wprowadzony został system kontroli elektronicznej, składający się z przejść kontrolnych z elektromagnetycznymi polami reagującymi na książki, które nie zostały uprzednio zarejestrowane przez wypożyczalnię.

W bibliotece uniwersyteckiej znajduje się cały potrzebny materiał do studiów i warunki pracy na pewno lepsze niż w tętniących życiem domach akademickich, dlatego też czytelnicy bardzo często spędzają tutaj wiele godzin.

Jednoprzestrzenne i wielofunkcyjne rozwiązanie architektoniczne Biblioteki powoduje, iż rolę tradycyjnie pojmowanej czytelnicy (osobne pomieszczenie z wydzielonym księgozbiorem) pełnią „zatoki” zamarkowane układem mebli, liczne miejsca przy stolikach ustawionych koło półek z książkami, czy też pojedyncze stoliki, na których można przysiąść między regałami. Ofertę miejsc pracy dla czytelnika wzbogacają odrębne pomieszczenia, przeznaczone dla tych użytkowników, którzy mają trudności w osiągnięciu niezbędnej koncentracji uwagi w ogólnodostępnych miejscach. Te szklane, dźwiękoszczelne kabiny wykorzystywane są również przez studentów jako sale do wspólnej nauki i dyskusji, a przez pracowników naukowych do prowadzenia zajęć. Istnieje nawet możliwość zarezerwowania na dłuższy okres miejsca w takiej kabinie. Wówczas czytelnik może tam bez obawy pozostawić

odpowiednio zabezpieczone książki i pomoce naukowe, by po pewnym czasie powrócić do przerwanej pracy.

W podobny sposób można skorzystać ze specjalistycznych czasopism naukowych, które tak jak książki podzielone są tematycznie na działy i zgromadzone w odpowiednich salach. Mniej cierpliwi i bardziej wymagający czytelnicy mogą sami skopiować na jednej z wielu kserokopiarek wybrany artykuł czy fragment książki. Społeczność akademicka Uniwersytetu Trewirskiego jest znacznie zróżnicowana pod względem narodowościowym, dlatego też Biblioteka w szerokim wyborze językowym oferuje prasę codzienną i czasopisma o treści ogólnej, których lekturze można się oddać zasiadając na miękkiej, pluszowej kanapie.

O nowoczesności biblioteki nie świadczy tylko jej architektura i wystrój wnętrz, ale przede wszystkim wyposażenie w najnowszą aparaturę i sprzęt komputerowy oraz ogromny potencjał informacyjny, oparty na wykorzystaniu najnowocześniejszych technologii. Współczesna biblioteka ulega ciągłym zmianom. Dziś wyraźnie na pierwszy plan wysunęły się jej nowe cechy, przekształcające bibliotekę, zwłaszcza naukową, w wielkie centrum informacyjne. Taki charakter ma również Biblioteka Uniwersytecka w Trewirze, która służy pomocą nie tylko ogółowi czytelników własnej uczelni, ale i użytkownikom spoza jej murów.

Od 1987 roku tradycyjny katalog kartkowy zastąpiły mikrofiszec. Jednak zmiany postępowały dalej wraz z rozwojem metod pracy jak na nowoczesną bibliotekę przystało. Rozpoczęto przygotowania do wprowadzenia komputerowego systemu bibliotecznego. W 1995 roku katalog mikrofiszowy został zastąpiony przez katalog online widoczny w tej chwili również w sieci Internetu (<http://www.uni-trier.de/bibliothek/opac.htm>). Czytelnikom, którym zależy na szybkim dotarciu do poszukiwanych informacji, stworzono dogodne warunki pracy. Mają w bibliotece do swojej dyspozycji czterdzieści stanowisk komputerowych, które wraz z ponad tysiącem innych komputerów z terenu całego kampusu funkcjonują w sieci nowellowskiej. Plany rozwoju komputeryzacji biblioteki przewidują już w tej chwili podłączenie dalszych czterdziestu terminali. Poprzez moduł OPAC czytelnik miał możliwość przejrzania zawartości wprowadzonych do komputera zbiorów. Posługując się różnymi kluczami wyszukiwawczymi: hasłem przedmiotowym, tytułem, nazwiskiem autora, datą wydania, językiem, nazwą instytucji sprawczej, mógł sprawdzić, czy poszukiwana książka znajduje się w posiadaniu Biblioteki. Rok później rozpoczęte zostały testy opracowanego w Bohum systemu BIB-KAT, który uwzględnia już wszystkie rodzaje prac bibliecznych, przede wszystkim umożliwia czytelnikom, którzy posiadają kartę biblioteczną i własne konto w komputerze, zamówienie i wypożyczenie danej pozycji. Ostatnie miesiące 1996 roku na pewno przyniosą twórcom tego systemu jeszcze wiele problemów do rozwiązania. Jednym z nich okazały się na przykład hasła użytkowników, którymi miały być ich daty urodzenia. Praktyka pokazała, iż oprogramowanie pozwalało na wprowadzenie daty sześćcio- (12.06.70) i ośmiocyfrowej (12.06.1970), a w tym względzie ustalenia powinny być jednoznaczne, ponieważ mogłoby to doprowadzić w systemie komputerowym do pewnego zamieszania i nadużyć ze strony czytelników (zaistniała możliwość wprowadzenia podwójnego konta).

Na nowoczesny system informacyjny biblioteki składają się również liczne bazy danych na dyskach optycznych. Trzy pierwsze dyski CD-ROM pojawiły się w bibliotece w 1989 roku. Obecnie w sieci dostępnych jest aż czterdzieści różnych baz danych tego typu, z których można także korzystać, łącząc się z biblioteką poprzez modem telefoniczny. Każdego miesiąca prowadzone są dokładne obliczenia statystyczne czasowego wykorzystania poszczególnych baz, ponieważ prawa rządzące współczesnymi bibliotekami są twarde i nie pozwalają na niewłaściwą gospodarkę finansową. Jeśli stosunek kosztów wykorzystania jakiejś bazy przekracza pewien poziom, subskrypcja zostaje zawieszona, nawet gdy dotyczy ona bardzo dobrej bazy, zawierającej obszerną literaturę (taki los spotkał na przykład Science Citation Index). W roku 1995 największym zainteresowaniem poza miejscowymi zbiorami (BIB-KAT) cieszył się katalog bibliotek uniwersyteckich Północnej Nadrenii–Westfalii (NRW-KAT), bazy z zakresu nauk społecznych (WISO I, II, III, REHADAT), ekonomicznych (ECONLIT), politycznych (PAIS), prawa (JURIS, LSK/NJW), medycyny i psychologii (MEDLINE, PSYCLIT, PSYINDEX), oraz bibliografie narodowe (DNB – Deutsche Nationalbibliographie) i międzynarodowe (IBZ – Internationale Bibliographie der Zeitschriften).

Biblioteka Uniwersytecka w Trewirze ściśle współpracuje z innymi bibliotekami naukowymi i szkół wyższych z rejonu Palatynatu Północnej Nadrenii-Westfalii. Rolę nadrzędną w tej swoistej unii sprawuje Biblioteka Uniwersytecka z Kolonii i tam właśnie tworzona jest obszerna baza danych obejmująca katalogi poszczególnych ośrodków wchodzących w skład unii i stamtąd także przejmowane są opisy katalogowe uzupełniane przez poszczególne biblioteki tylko o lokalne informacje. Verbund-Katalog des Hochschulbibliothekszenrum Nordrhein–Westfalen (NRW-KAT) obejmuje w tej chwili ponad osiem milionów książek. Katalog dostępny jest zarówno poprzez sieć Internetu (<http://www.habz-nrw.de/>), jak i na dyskach CD-ROM, zawartość tych ostatnich uaktualniana jest dwa razy w roku.

Zainteresowania czytelnicze są nieskończenie różne. Często zachodzi potrzeba korzystania z materiałów bibliotecznych znajdujących się poza określoną biblioteką, a nawet krajem. Tradycyjne wypożyczenia międzybiblioteczne⁵ nie mogą sprostać rosnącym potrzebom. Dla ich zaspokojenia zaczęto tworzyć – począwszy już od lat 50. – specjalne służby dostarczania dokumentów, które od kilku lat wykorzystują na coraz większą skalę nowe formy tzw. elektronicznego dostarczania tekstu (EDD – Electronic Document Deliver)⁶. Dzięki istniejącym w bibliotekach skomputeryzowanym systemom informacyjno-wyszukiwawczym połączone zostały w jednym procesie elementy zamówienia, wyszukania i dostarczenia tekstu z możliwością jego wydruku. W tym celu jednak biblioteka musi dysponować wysokiej klasy komputerem, skanerem (do wczytywania tekstów), drukarką laserową.

⁵ Zob. [W. J.], *Niemiecki system wypożyczeń międzybibliotecznych*, „Wypożyczanie międzybiblioteczne” 1994, nr 2, s. 7–12.

⁶ Zob. Z. Żmigrodzki, *Elektroniczne dostarczanie dokumentów*, „Bibliotekarz” 1995, nr 10, s. 10–12.

W ostatnich dwóch latach EDD rozwija się w bibliotekach naukowych Północnej Nadrenii-Westfalii. Centralnym ośrodkiem koordynującym prace nad systemem ekspresowej wymiany informacji, który opatrzono tutaj mianem JASON (Journal Articles Sent On Demand) jest Biblioteka Uniwersytecka w Bielefeld. Od maja 1996 roku JASON funkcjonuje również w Bibliotece Uniwersytetu Trewirskiego. Możliwości tego systemu zdają się być niewyobrażalne dla osoby bez odpowiedniej świadomości informatycznej. Jego baza JADE (Journal Articles Database) obejmuje ponad cztery miliony artykułów (prawie połowa z nich posiada dokładną analizę treści) z dwudziestu tysięcy tytułów wydawnictw ciągłych od 1990 roku. Rzeczą niemożliwą byłoby stworzenie tak obszernej i sprawnie funkcjonującej bazy tylko przez jeden ośrodek. Biblioteki ściśle współpracują nad poszerzaniem banku danych, część rekordów jest nawet pozyskiwana drogą zakupu także z bibliotek zagranicznych (największym dostawcą jest British Library). Zakres tematyczny systemu cały czas poszerza się o nowe dziedziny wiedzy. Obecnie znaleźć w nim można literaturę dotyczącą nauk pedagogicznych, językoznawstwa, literaturoznawstwa, germanistyki, teologii, astronomii, matematyki, fizyki, chemii, budownictwa i architektury. Informacji można poszukiwać poprzez nazwisko autora, tytuł bądź słowa kluczowe.

Poprzez system JASON użytkownicy, po wykupieniu abonamentu, mogą korzystać zarówno z księgozbioru poszczególnych bibliotek tworzących unię, jak i ze zbiorów własnej biblioteki. O ile w przypadku wypożyczeń międzybibliotecznych teksty wysyłane są za pośrednictwem poczty elektronicznej, telefaxu, bądź poczty tradycyjnej, to w przypadku lokalnych zamówień użytkownik nierzadko sam fatyguje się po odbiór materiałów. Zamówienia realizowane są w ciągu czterdziestu ośmiu godzin, gdy tekst jest na miejscu w bibliotece nie trwa to dłużej niż trzydzieści minut; czas realizacji zależy od liczby zgłaszanych potrzeb i objętości poszczególnych materiałów, z czym nie wiążą się żadne ograniczenia. Pewnym problemem dla korzystających z serwisu JASON mogą być jedynie koszty z tym związane. Samo zainstalowanie i utrzymanie systemu wymaga znacznych inwestycji finansowych, nie wszystkie biblioteki mogą sobie na to pozwolić i dlatego też usługi w tym zakresie są odpłatne. Komercja staje się obecnie koniecznością dla bibliotek, które tą drogą nie tylko powiększają nieznacznie swój fundusz, ale muszą konkurować z firmami, które zaczęły się specjalizować w gromadzeniu i rozpowszechnianiu różnych informacji, a które z bibliotekami nie miały i nie mają nic wspólnego.

Innym, niezwykle cennym środkiem przekazywania i pozyskiwania wiadomości jest międzynarodowa sieć Internet, która otworzyła przed każdą biblioteką okno na świat elektronicznej informacji, na świat rzeczywistości wirtualnej. Biblioteka Uniwersytecka w Trewirze od 1995 roku dysponuje w Internecie własną stroną WWW (World Wide Web). Internet wykorzystywany jest również w codziennej pracy informacyjnej. Udostępnienie własnego katalogu w sieci Internet, korzystanie z katalogów bibliotecznych na całym świecie, list dyskusyjnych, bezpośrednia łączność z różnymi użytkownikami sieci za pomocą poczty elektronicznej stwarza prawie nieograniczone możliwości w poszukiwaniu i dotarciu do informacji, a także przekazaniu jej użytkownikowi. Sprzyja temu również ogólna tendencja szybko

rosnącej liczby wzajemnych połączeń pomiędzy sieciami, co umożliwia użytkownikom pracującym w różnych sieciach wymianę informacji.

Komputeryzacja powoduje konieczność innego spojrzenia na organizację pracy bibliotekarzy. Z dnia na dzień musieli oni odstawić tradycyjne metody pracy do lamusa i przekształcić się w wyspecjalizowany w zakresie informatycznym zespół, który jest zdolny sprostać wyzwaniom współczesnego bibliotekarstwa. Wszelkiego rodzaju kursy i treningi z zakresu obsługi sieci komputerowych, systemów i baz danych stały się dla bibliotekarzy czymś powszednim. W Trewirze, pracownicy biblioteki uniwersyteckiej przeszli cykl szkoleń, które fachowo przygotowały ich do nowych zadań. W codziennej praktyce bibliotekarze spotykają się także coraz częściej z grupą tzw. użytkowników końcowych, dla których komputer nie stanowi żadnej nowości tylko jest środkiem do osiągnięcia celu, którzy bez pomocy pośredników wyszukują informacje dla swoich potrzeb. Zadają oni pytania problemowe w języku naturalnym, cechują się natomiast słabą znajomością języków formalnych. Nie muszą się nimi posługiwać, o ile dobrze poznali podstawowe usługi sieciowe, takie jak: Telnet, WWW, Gopher, ARCHIE i in. Nie jest to wiedza łatwa i dlatego usuwanie barier pomiędzy użytkownikami końcowymi a posiadanymi przez bibliotekę systemami wyszukiwania informacji stało się ważnym zadaniem pracowników informacji naukowej. Mimo wszystko dużą grupę czytelników stanowią osoby, które w dalszym ciągu oczekują od bibliotekarza jeszcze tradycyjnej pomocy w swoich poszukiwaniach, a więc odpowiedzi na pytanie: gdzie i jak szukać, aby znaleźć? W przypadku poszukiwań fachowych, wąskospecjalistycznych, pomagają niekiedy specjaliści z danej dziedziny, tak zwani „fachreferenci”, którzy na co dzień odpowiedzialni są w bibliotece za dobór księgozbioru, jego klasyfikację i opracowanie.

Dla tych wszystkich, którzy mają zamiar samodzielnie korzystać z dostępnych w bibliotece systemów i baz danych organizowane są szkolenia, których program obejmuje zapoznanie użytkowników z praktyczną obsługą poszczególnych baz. Ponadto biblioteka drukuje szereg ulotek i broszur informujących wszystkich czytelników o swoich zasobach, o zasadach korzystania z księgozbioru i systemów bibliotecznych.

Już w roku 1964 Marshall McLuhan przewidywał, że w związku z rozwojem elektroniki, różnych systemów łączności i mass mediów, świat będzie przypominał jedną, wielką, globalną wioskę elektroniczną⁷. Istotnym elementem tej wioski będą na pewno biblioteki dysponujące nowoczesnym sprzętem komputerowym, licznymi bazami danych i zespołem wysoko wykwalifikowanych pracowników zdolnych sprostać rosnącym potrzebom coraz bardziej wymagających użytkowników. Biblioteka Uniwersytecka w Trewirze spełnia te wymogi już dzisiaj, dzięki czemu można ją niewątpliwie nazwać biblioteką przyszłości. Trzydzieści lat temu McLuhan w sposób niejako katastroficzny przewidywał przyszłość związaną z rozwojem elektroniki: „technika elektryczna grozi zagładą panującej w Ameryce kulturze pisma, opartej

⁷ M. McLuhan, *Understanding Media. The Extension of Man*, New York 1964; wyd. pol.: M. McLuhan, *Wybór pism*, wyb. Jacek Fuksiewicz, przeł. Karol Jakubowicz, Warszawa 1975.

na przekazie pisemnym, która zorganizowała i ujednoliciła wszystkie dziedziny życia społecznego, włącznie z oświatą, systemem rządzenia, przemysłem i życiem towarzyskim”⁸. Pomimo szerokiego zastosowania komputeryzacji i mediów elektronicznych we współczesnym życiu, ciągłego udoskonalania różnego typu elektronicznych nośników informacji, słowo drukowane nadal pozostaje ważnym elementem kultury i nauki. Komputer tylko zwiększa możliwości i pomaga czytelnikowi w dotarciu do poszukiwanych książek. Czasami, podobnie jak biblioteczny szperacz odnajduje takie pozycje, o których istnieniu dawno już zapomniano. Ciągły ruch w Bibliotece Uniwersytetu Trewirskiego nie zmniejszy się nawet wtedy, gdy wszystkie prace związane z automatyzacją będą zakończone. Wręcz przeciwnie, zainteresowanie biblioteką i jej zbiorami ciągle wzrasta, co świadczy o jej znaczeniu nie tylko w środowisku akademickim.

⁸ Ibid., s. 57.

Stefan MÜLLENBRUCK (Trier)

THE DEVELOPMENT OF LIBRARY AUTOMATION AT TRIER UNIVERSITY LIBRARY

Some basic facts

The Library was founded in 1970 to provide the new university in Trier with literature. Reflecting the subjects taught at the university, its holdings focus on the humanities and social sciences. The library is organized as a Central library with five reading rooms totalling 18.640 sq. metres of open access area, where books are shelved according to subject classifications. The library holds more than 1.2 million volumes and 6000 current periodicals; annual growth is about 32.000 volumes. About 15.000 students, university staff and external users frequent the library and borrow about 350.000 items a year. The library has an Online Public Access Catalogue (OPAC) with integrated circulation system and runs a CD-ROM network with more than 25 bibliographic and factual databases, which can be used within the campus network of the university.

The Book processing department is organized according to a „team structure“, which means that for all the main subjects there is a team consisting of a subject specialist and 1 or 2 librarians who are responsible for the selection, acquisition, cataloging and classification of all books in their respective subject. The advantage of this integrated approach is that the librarians are well acquainted with problems and particularities of their subjects, especially in the languages.

Development of library automation

The process of automation started in 1987 when Trier University Library joined the regional cataloging network of Nordrhein-Westfalen (HBZ). This is one of six regional networks in Germany currently in operation, offering shared online cataloging. By now, all academic libraries in the region are members of this network, whose database consists of more than 6.5 million titles representing 12 million volumes held by participating libraries. The database serves both as a source for shared cataloging and as a union catalogue which can be used for interlibrary loan.

For external use, it is available on microfiche, CD-ROM and over the Internet (<http://www.cbz-nrw.de/hbz/Komma.html>).

When joining the HBZ, our library decided to discontinue the card catalogue and try to convert all our holdings into this database. To achieve this, we tried to make full use of the titles already catalogued by other libraries. We employed student workers who were trained to check titles in the database and add our local signature if possible. Only if a book was not in the database did it have to be catalogued by a librarian. As a result of this project we have succeeded in converting almost all the books in the open access areas and plan to finish the rest in about 5 years.

The next step in the automation process was the installation of a CD-ROM network which started in 1989 with 3 databases. The network has constantly been upgraded. Moreover, we have gradually increased the number of PCs available for users in the library; now there are about 35 machines. In 1995, we introduced the OPAC which replaced the previous microfiche catalogue. In the same year we started to participate in the JASON (Journal articles sent on demand) program. This is an initiative to speed up interlibrary loan, which allows users to order periodical articles electronically. If the article is available, it is scanned at the holding library and transmitted via email, which allows delivery within 48 hours compared to an average of 4 weeks for conventional interlibrary loan. However, in JASON the cost per order is higher (3 DM compared to 1 DM), so the user has to decide if he needs the article so urgently that he is willing to pay a higher fee. Until now, the JASON program is limited to academic libraries in our region, but procedures tested in JASON may be integrated into a national program called SUBITO which also focuses on electronic ordering and delivery.

Also in 1995, we established a homepage on the WWW (<http://www.uni-trier.de/bibliothek/bib.htm>) which allows a search in our catalog. We plan to expand these pages considerably to provide subject information and links to virtual libraries as well.

The last big step in the automation of our library was finally made in July 1996, when the circulation system began its operation.

Problems and perspectives

As far as the CD-ROM network is concerned, insufficient drive capacity has been a problem almost from the beginning. Even as we bought one CD-tower after the other, we sometimes had to remove older CDs to make room for new ones. We hope to solve this problem in the future by caching CDs to hard disks which are getting cheaper all the time. Secondly, the installation of databases and server management turned out to be a difficult job. We have one librarian who is almost exclusively occupied with this task. A further problem here are the cost of database subscriptions which are a heavy burden in times of budget cuts. Therefore, the automatically generated usage statistics of our databases are carefully analysed to decide whether the usefulness of a database justifies its cost. For example we had

to cancel the Social Sciences Citation Index, which is an excellent but very expensive database, because it proved to be not so popular with our users. Finally, a concept for the training of users had to be developed. Our initial experiences with introductory courses were not very positive, because many users prefer an autodidactic, learning-by-doing approach to attending classes. Also the courses offered by the library are not part of the university curriculum and therefore not compulsory. As a consequence we made an effort to make our courses more practical, and to link them to academic courses if possible. In our experience, courses for advanced or graduating students are more effective than courses for freshmen. Furthermore, we tried to make use of modern presentation techniques, and since we now have a portable projector, we can be more flexible with our schedules.

As far as the Circulation system is concerned, our first task was to train the library personnel to use the program. The effort required for such training is often underestimated, especially when working procedures are fundamentally changed. For staff members without previous computer experience it took some time to gain confidence with the new system. This is important, because the image of the library is considerably influenced by the user's impression of staff competence.

Secondly, as we wanted some changes in the original program with regard to local particularities, a working group was established to analyse our lending procedures, plan software adaptations and communicate with the software manufacturer. This was no easy task, and it turned out that some features of the program were not realised the way we expected. Some problems and inconsistencies did not show up in the test phase, but only after some weeks of real-time use. As a consequence, there were a lot of program updates implementing improvements within the first few weeks.

This leads to a final point which may be called Public Relations. Our main task was to communicate the change from conventional to electronic circulation to all our users. This process had to start several weeks in advance, because the users had to collect their new machine-readable library cards. To spread the information we used posters, information leaflets and E-mail. Nevertheless, in the first phase of the operation we could not avoid queues at the circulation and reference desks, because many users still had questions about the new system or difficulty using it. And of course not all of our users were enthusiastic about the change. For example, some users resent the use of computers which can no longer be avoided now, because the system has a lot of self-service functions (information about user's account, reservation of books which are on loan etc.). Due to frequent changes in the program, it was difficult to prepare a definitive version of the user's guide, and the information leaflets and online help texts of the system had to be changed several times. After three months of operation, however the situation became more stable, and users got accustomed to the new procedures. We followed the same procedure when the microfiche catalogue was introduced: after a short transition period the new medium was widely accepted.

To sum up, the process of automation poses a challenge to librarians to manage the necessary organizational changes. Because of the rapid technological develop-

ments we are experiencing, this requires permanent learning and flexibility to adapt new knowledge. We have better resources than in the past, but the expectations and demands of our users are increasing as well. For this reason we must see library automation as a means for offering better and faster services.

ROZWÓJ AUTOMATYZACJI BIBLIOTECZNEJ W BIBLIOTECIE UNIwersYTETU W TREWIRZE

Streszczenie

Artykuł obejmuje trzy części, w których omówiono zbiory biblioteczne i warunki pracy, rozwój automatyzacji oraz perspektywy działalności Biblioteki Uniwersyteckiej w Trewirze na najbliższe lata. Bogaty księgozbiór biblioteczny, który liczy ponad 1,2 miliona woluminów książek i 32 tysiące roczników czasopism, przygotowany jest do wolnego dostępu dla czytelników. Katalogi biblioteczne udostępniane są poprzez OPAC. W zintegrowanej sieci komputerowej Uniwersytetu i Biblioteki wykorzystywane są od 1989 roku bazy danych na CD-ROM oraz 25 bibliograficznych i faktograficznych zbiorów informacji. Automatyzację prac bibliotecznych rozpoczęto w 1987 roku i od tej pory Biblioteka uczestniczy w tworzeniu i wykorzystaniu regionalnego katalogu zbiorów bibliotecznych Północnej Nadrenii Westfalii. Szczególną uwagę w tworzonych zbiorach informacyjnych poświęcono czasopismom zgromadzonym na mikrofilmach. Przystąpiono do udziału w regionalnym systemie JASON, który umożliwia szybki dostęp do informacji o czasopiśmie i wydruk wybranych artykułów. Po okresie wstępnego testowania systemu najprawdopodobniej zostanie on włączony do programu SUBITO. Pierwszy etap komputeryzacji bibliotecznej zakończony został w 1996 roku. W perspektywie rozważa się ewentualną wymianę oprogramowania, stałą analizę stopnia wykorzystania baz CD-ROM, a także kształcenie pracowników i użytkowników w zakresie obsługi nowych zbiorów informacji i aparatury. Przewidywane przedsięwzięcia będą wymagały od kierownictwa i personelu dodatkowej wiedzy na temat koniecznych zmian organizacyjnych i nowych technologii.

Elżbieta KOCIOŁEK
Helena OKOŃ
Alicja TOMALSKA

BIBLIOTEKA UNIWERSYTETU W TOURS

Początki współpracy między Wyższą Szkołą Pedagogiczną w Opolu a Uniwersytetem w Tours datuje się od 1989 roku, ale dopiero w grudniu 1990 roku podpisano stosowną umowę. Dotyczyła ona głównie współpracy między Wydziałami Ekonomicznymi obu uczelni, a obecnie rozszerzona została na Bibliotekę Uniwersytecką.

Z inicjatywy Biblioteki Uniwersytetu Śląskiego oraz Biblioteki Głównej Akademii Ekonomicznej i Biblioteki Głównej Uniwersytetu Opolskiego zabiegano o przyznanie grantu Fundacji TEMPUS. Przyznanie grantu w 1995 roku umożliwiło bibliotekarzom zapoznanie się z organizacją pracy w bibliotekach zachodnich, w tym z pracą w Bibliotece Uniwersyteckiej w Tours. Wyjazd odbył się w 1996 roku, uczestniczyło w nim 5 pracowników Biblioteki Uniwersytetu Opolskiego.

Postęp w zakresie nowoczesnych systemów wyszukiwania i przetwarzania danych wymaga ujednolicenia kwalifikacji bibliotekarzy i pracowników informacji, co w konsekwencji ułatwi kontakt i współpracę pomiędzy bibliotekami naukowymi w kraju i na świecie. Właśnie temu miały służyć staże i wymiana pracowników bibliotek w ramach programu TEMPUS. Wyjazdy te miały konkretny wymiar, a mianowicie zapoczątkowały proces integracji środowisk bibliotecznych polskich i zagranicznych, rozpoczęły się szkolenia w zakresie funkcjonowania nowoczesnych centrów informacji, ich zarządzania, ze znajomości prowadzenia marketingu bibliotecznego, stosowania nowoczesnych technik prezentacji informacji. Pomiędzy bibliotekami nastąpiła wymiana wydawnictw, materiałów informacyjnych i danych na nowoczesnych nośnikach informacji. Zdobyta przez bibliotekarzy wiedza o funkcjonowaniu nowoczesnych organizmów bibliotecznych zaowocuje zapewne nowymi pomysłami i rozwiązaniami w naszych bibliotekach.

Zainicjowana w ramach Programu TEMPUS obustronna wymiana pracowników bibliotek umożliwiła również bibliotekarzom z Zachodniej Europy zapoznanie się z pracą w bibliotekach naukowych województwa katowickiego oraz w Bibliotece Uniwersytetu Opolskiego. Z Biblioteki Uniwersytetu w Tours gościliśmy w lipcu 1996 r. panią Jocelyne Titon, która interesowała się organizacją pracy w bibliotece,

problematyką gromadzenia zbiorów, ich opracowaniem w systemie zautomatyzowanym oraz funkcjonowaniem informacji naukowej w opolskim środowisku uczelnianym.

Biblioteka Uniwersytecka w Tours funkcjonuje jako samodzielna jednostka obsługująca poszczególne wydziały Uniwersytetu. Główny ciężar utrzymania biblioteki ponosi francuski odpowiednik polskiego Ministerstwa Edukacji Narodowej, przyznając jej corocznie budżet zapewniający fundusze na zakup książek, czasopism, sprzętu oraz uposażenia dla bibliotekarzy.

W skład Biblioteki Uniwersyteckiej w Tours wchodzi:

1. Biblioteka „General”, jako ciało zarządzające, tzn. Dyrekcja Biblioteki z kilkuosobowym składem pracowników zajmujących się administracją, księgowością i kadrami.
2. Pięć bibliotek wydziałowych, które gromadzą bardzo specjalistyczną literaturę na potrzeby danego Wydziału; szefowie tych bibliotek są samodzielnymi pracownikami, ściśle współpracują z kierownictwem i pracownikami Wydziału oraz Dyrekcją Biblioteki „General”.
3. Dwadzieścia dziewięć bibliotek zakładowych, specjalistycznych, utworzonych przez różnych pracowników na wydziałach, w instytutach i katedrach. Finansowane są bezpośrednio przez te jednostki oraz z budżetu Uniwersytetu. Biblioteki te są samodzielne, nie tworzą żadnej sieci z biblioteką „General” ani między sobą. Szefowie dużych bibliotek wydziałowych funkcjonujących w danym środowisku uczelnianym zapewniają im doraźną opiekę merytoryczną.

W 1989 roku wydano zarządzenie wiążące w sieć biblioteki uniwersyteckie, lecz do chwili obecnej nie zostało ono wcielone w życie. Tymczasem jedynym widocznym objawem współpracy bibliotek jest centralny katalog (kartkowy) zbiorów tych bibliotek znajdujący się w „Section Lettres”. Katalog jest rzadko meliorowany, nie stanowi więc pełnej informacji o znacznej części wartościowych zbiorów. Zamierza się poprzez system GEAC zapewnić integrację sieci bibliotecznej na Uniwersytecie.

Personel biblioteczny stanowią pracownicy zatrudnieni na etatach stałych (pracownicy naukowcy, techniczni, administracyjni, obsługi) i kontraktach rocznych (studenci, bezrobotni), opłacani przez Uniwersytet lub władze miasta.

Trzeba także dodać, że władze miasta sponsorują działalność biblioteki. Zaangażowanie miasta w sprawy biblioteki przejawia się udziałem przedstawicieli władz miejskich w radzie bibliotecznej przy Bibliotece „General”.

Biblioteki uniwersyteckie mają wspólny budżet na zakup książek i czasopism. Biblioteka „General” dzieli go na poszczególne biblioteki. Na uwagę zasługuje organizacja zakupu, którym zajmuje się praktycznie jedna osoba w danej bibliotece. Jest to pracownik administracyjny, który realizuje zlecenia szefa biblioteki lub bibliotekarza naukowego. Wyposażone w odpowiedni sprzęt biuro (komputer, maszyna elektroniczna, fax, drukarka) oraz system komputerowy pozwalają zamówić wydawnictwa bezpośrednio u księgarzy, wydawców na podstawie „Francuskiej Bibliografii Narodowej”, dysponendy „Electre-Biblio” i innych katalogów bibliograficznych na CD-ROM. Od 1989 roku w zasadzie kupuje się książki w jednym egzemplarzu. Od 1991 roku wszystkie nowe nabytki wprowadza się do systemu

uniwersyteckiego GEAC obejmującego bazę zbiorów własnych. Zakupione książki na stanowisku opracowania uzyskują pełny opis katalogowy i kod elektroniczny. Na uwagę zasługuje przy opracowaniu zbiorów dostęp do systemu OCLC, pozwalający na transport potrzebnych opisów bibliograficznych do systemu GEAC. Interesujący jest sposób przeprowadzania tej operacji. Znaleziony ISBN i zaznaczone w bazie OCLC opisy w nocy zostają przetransportowane do systemu lokalnego GEAC. Biblioteka dopisuje tylko rodzaj dostępu i sygnatury, hasła przedmiotowe i klasyfikację Deweya. Od tego momentu wszystkie dane są dostępne dla czytelników poprzez system biblioteczny GEAC.

Zbiory retrospektywne są wpisywane do bazy GEAC wyłącznie z bieżącego ruchu czytelniczego i z zastosowaniem skróconego opisu. Robią to pracownicy magazynów.

Wyraźnym zaskoczeniem dla nas była Biblioteka „Section Pharmacie” zlokalizowana w miasteczku akademickim otoczonym zielenią, w budynku o nowoczesnej formie architektonicznej. Budynek ten tworzą ogromne, przeszklone przestrzenie, gdzie na różnych poziomach usytuowano kilka czytelni; książki i czasopisma znajdują się w zasięgu ręki czytelnika. W oddzielnym pomieszczeniu znajduje się informatorium wyposażone w sprzęt komputerowy i bazy CD-ROM. We wnętrzu tego ogromnego budynku ponad 130 miejsc pracy dla czytelników usytuowanych zostało pomiędzy regałami książek, ponadto dodatkowe stanowiska do pracy indywidualnej lub grupowej znajdują się w kilku przeszklonych kabinach. Biblioteka przejęła ten budynek w 1996 roku, dlatego robi jeszcze bardzo surowe wrażenie, zaprojektowane patio w najbliższym czasie wypełni zielenią tę nowoczesną architekturę.

Organizacja pracy i obsługi czytelnika we wszystkich bibliotekach Uniwersytetu jest podobna. Są to czytelnie-wypożyczalnie, gdzie znajduje się większość potrzebnych czytelnikowi zbiorów do pracy na miejscu lub do wypożyczenia na zewnątrz, informują o tym specjalne, kolorowe oznakowania. Czytelnie mieszczą od 25–50 tysięcy woluminów poddawanych systematycznej selekcji. Układ zbiorów jest rzeczowy wg klasyfikacji Deweya, z wyjątkiem Section Médecine, która ma własny układ zbiorów obowiązujący we wszystkich francuskich bibliotekach medycznych. Wyposażone są one w aparat informacyjny, na który składają się katalogi kartkowe, kartoteki i źródła informacyjne w systemach komputerowych w każdej chwili dostępnych dla czytelnika. Czytelnicy przebywają wiele godzin w czytelni i doskonale radzą sobie sami, w wyjątkowych tylko sytuacjach prosząc dyżurnych bibliotekarzy o pomoc. Książki posiadają kod paskowy oraz kod elektroniczny, co uniemożliwia wyniesienie książek poza bibliotekę bez rejestracji w systemie komputerowym. Służy temu system kontroli elektronicznej przy wyjściu z biblioteki. Na książki poza systemem GEAC znajdujące się w magazynach bibliotecznych czytelnik wypisuje tradycyjny rewers. Konta czytelników znajdują się w pamięci komputera od 1984 roku przez zastosowanie odpowiedniego systemu kodowania książek wypożyczanych na zewnątrz. Dobra organizacja obsługi czytelnika w bibliotekach francuskich jest wynikiem dostosowania obiektów dla potrzeb bibliotek, przemyślanego zagospodarowania powierzchni materiałami i źródłami bibliotecznymi oraz dostępno-

ścią kopiarek obsługiwanych przez samych czytelników. Duża część zbiorów znajdujących się na mikrofilmach jest szeroko wykorzystywana dzięki dobrej jakości czytników połączonych z reprografią. Na uwagę zasługuje fakt, że czytelnicy z zewnątrz muszą wpłacić 150 Fr rocznie, aby móc skorzystać z usług Biblioteki Uniwersyteckiej.

Biblioteka Uniwersytetu w Tours na razie nie posiada dostępu do Internetu. Za pośrednictwem faxów oraz poprzez system TRANSPAC Biblioteka prowadzi na dużą skalę wypożyczenia międzybiblioteczne, które są odpłatne. TRANSPAC jest sprawnym systemem do wypożyczeń międzybibliotecznych, pozwalającym na sprowadzanie tylko potrzebnych materiałów, gdyż jego eksploatacja jest bardzo kosztowna. Ustalenie kosztu sprowadzenia książki bądź kopii danego dokumentu często decyduje o realizacji zamówienia. Czas realizacji może trwać do trzech miesięcy. Innym, bardzo interesującym sposobem uzyskania informacji o miejscu książki na terenie miasta czy kraju jest system MINITEL – telefoniczna informacja o katalogach różnych bibliotek na terenie Francji. System ten pozwala na ustalenie lokalizacji książek we wszystkich bibliotekach francuskich.

W bibliotekach uniwersyteckich nie ma odrębnego oddziału czy pracownika pełniącego zadania w zakresie służby informacyjnej. W zależności od rodzaju potrzebnej informacji dyżurny bibliotekarz udziela jej sam lub kieruje do innego bibliotekarza. Bibliotekarz posiadający status pracownika naukowego wykonuje zlecenia specjalistyczne, dba o zaopatrzenie biblioteki w dokumenty i źródła, opracowuje je oraz szkoli i wprowadza do zawodu podległych sobie pracowników. Posiadane przez biblioteki bazy na CD-ROM znajdują się w miejscach dostępnych dla czytelnika, dlatego też wszyscy studenci przechodzą obowiązkowe szkolenia w zakresie korzystania z baz danych. Ponadto dysponują oni (przy komputerze) odpowiednimi instrukcjami i indeksami ułatwiającymi poszukiwania i korzystanie z baz. Późniejsza pomoc bibliotekarza jest doraźna. Korzystanie z baz CD-ROM jest bezpłatne, opłaca się wyłącznie koszt wydruku.

Zdobyte doświadczenia podczas pobytu w Bibliotece Uniwersytetu w Tours przyczynią się w przyszłości do podjęcia niektórych metod doskonalących obsługę czytelników.

Elżbieta CZERWIŃSKA

OCLC – NAJWIĘKSZA KOMPUTEROWA BIBLIOTEKA

Online Computer Library Center (OCLC) jest naukową, niedochodową organizacją zrzeszającą ponad 20 tysięcy bibliotek z około 70 państw świata. Do OCLC należy ponad 320 bibliotek z 30 państw europejskich, ponad 5000 ze Stanów Zjednoczonych i Kanady oraz biblioteki z Chin, Singapuru, Australii, Nowej Zelandii, Meksyku. Głównym jej zadaniem jest tworzenie i udostępnianie bazy opisów dokumentów bibliotecznych. W ostatnich dziesięciu latach w bazach OCLC znalazło się ponad 7 milionów opisów z bibliotek: Kongresu Stanów Zjednoczonych, angielskich zrzeszonych w Konsorcjum Naukowych Bibliotek Uniwersyteckich, Otwartego Uniwersytetu w Brukseli, Uniwersytetu w Heidelbergu i wielu innych. Ponad 400 tysięcy opisów pochodzi z bibliografii narodowej Czech. Dokumenty biblioteczne wydane w Stanach Zjednoczonych mają swoje opisy w OCLC praktycznie natychmiast, wydawnictwa anglojęzyczne – w ciągu trzech miesięcy, inne od roku do trzech lat¹.

Codziennie setki bibliotekarzy na świecie łączą się z OCLC, największą biblioteką informatyczną świata, aby odnajdywać i wypożyczać dokumenty biblioteczne, a przede wszystkim je katalogować. OCLC oferuje bibliotekarzom cały zestaw baz danych i usług w dostępie bezpośrednim lub na CD-ROM-ach, które przyczyniają się do zwiększenia efektywności i jakości katalogowania w poszczególnych bibliotekach poprzez:

- wyszukiwanie informacji,
- otrzymywanie opisów wysokiej jakości,
- skrócenie czasu potrzebnego do opracowania dokumentu bibliotecznego,
- obniżenie kosztów opracowania.

¹ OCLC at a Glance: <http://www.oclc.org/oclc/promo>.

Niektóre usługi dostępne w OCLC

Bieżące i retrospektywne katalogowanie druków bibliotecznych

Usługa ta pozwala na wyszukiwanie i kopiowanie do swojego lokalnego, komputerowego katalogu pełnych opisów druków bibliotecznych w formacie MARC. Zastosowanie kilkudziesięciu indeksów, możliwość tworzenia ich kombinacji na zasadzie budowy wyrażeń boolowskich pozwalają tą drogą przejmować do 90% opisów dokumentów bibliotecznych i uzupełniać je o dane lokalne (sygnatura, numer rachunku, własna klasyfikacja itp.). Zasadniczą zaletą takiego sposobu katalogowania jest:

- wysoki stopień odnalezienia opisu,
- możliwość znalezienia opisów różnorodnych dokumentów bibliotecznych: książek, czasopism, manuskryptów, starodruków, map, nagrań muzycznych, plików komputerowych,
- łatwe, efektywne poszukiwania dzięki indeksom,
- możliwość kopiowania i pełnej edycji z dodawaniem czy wycinaniem pól, podpól.

Poszukiwanie informacji naukowej

Każde słowo w rekordach OCLC jest indeksowane. Istnieją indeksy dla słów i fraz takich jak np.:

- an numer OCLC,
- au autor,
- ti tytuł,
- se nazwa serii,
- pl miejsce publikacji,
- su hasło przedmiotowe,
- yr rok wydania,
- lc numer Biblioteki Kongresu,
- co nazwisko korporacyjne,
- cn nazwa konferencji,
- ln język, w którym napisano dzieło.

W ramach tej usługi można rozszerzyć poszukiwania o opcje, na które składają się kombinacje indeksów:

- nazwa (autor, współautor, nazwa serii, nazwa konferencji),
- nazwa z tytułem,
- numer Biblioteki Kongresu,
- numer ISBN, ISSN, OCLC
- numer publikacji muzycznej,
- kombinacja wymienionych kluczy wyszukiwań.

Opcje poszukiwań można wzbogacić, używając operatorów Boolea („i”, „lub”, „nie”) do budowania całych wyrażeń. W ten sposób słowa kluczowe, frazy i opcje

poszukiwań kierują bibliotekarza do tematów, tytułów czy adnotacji. Pozwala to na dokładne zlokalizowanie szukanej informacji. Znalezione rekordy w formacie MARC można zapamiętać w pliku roboczym lub przesłać do własnego katalogu w trybie bezpośrednim w zależności od potrzeb danego bibliotekarza. Dzięki szerokiej gamie czynności edycyjnych (łączenie rekordów, obcinanie pól, podpół i fraz) można tworzyć dowolne zestawienia tematyczne.

Wypożyczenia międzybiblioteczne

Usługa ta polega na realizacji wypożyczeń międzybibliotecznych drogą zamówień elektronicznych kierowanych bezpośrednio do właściwych bibliotek zlokalizowanych na podstawie opisów w OCLC. Taki sposób realizacji wielokrotnie skraca okres oczekiwania na zamówione dokumenty biblioteczne, obniża koszty tych wypożyczeń.

Serwisy OCLC

OCLC Online Union Catalog (OLUC)

Jest to największa i najobszerniejsza baza danych zawierająca bibliograficzne opisy w kolekcjach połączonych katalogów bibliotecznych z całego świata². OLUC jest podstawową bazą, na której działają bibliotekarze, ponieważ umożliwia realizację wszystkich wyżej opisanych usług. Co roku w swoich bazach OLUC gromadzi około 2 milionów rekordów, które aktualizowane są każdego dnia. Rekordy tworzone są we współpracy z Biblioteką Kongresu, Narodową Biblioteką Medycyny USA, Narodową Biblioteką Brytyjską, Kanady, Australii. Do OLUC włączone są też specjalne kolekcje dotyczące np. angielskiego i amerykańskiego dramatu, ochrony zdrowia, czy wschodnioeuropejskich publikacji.

OLUC zwraca szczególną uwagę na kontrolę jakości zawartych w nim rekordów. Za najważniejsze cele stawia sobie eliminowanie duplikujących się rekordów oraz poprawę błędów w opisie bibliograficznym. Scalanie duplikujących się rekordów jest wykonywane w odstępach półrocznych i tak np. w 1995 wyeliminowano ponad 90 tysięcy takich rekordów.

First Search i EPIC services

Zawierają one 55 baz danych pozwalające bibliotekarzom na poszukiwanie informacji z dostępem do pełnotekstowych dokumentów.

² OCLC Online Union Catalog: <http://www.oclc.org/oclc/promo>.

OLCL Elektronik Journals Online (EJO)

Umożliwia użytkownikom poszukiwanie informacji z dostępem do artykułów pełnotekstowych lub abstraktów z pełną grafiką, wykresami, tabelami zamieszczonych w takich czasopismach, jak: „Applied Physics Letters Online” (APLO), „Journal of Applied Physiology”, „Current Opinions in Medicine”, „Physical Review Letters”.

PRISM service

Pozwala bibliotekarzom na katalogowanie i wypożyczanie dokumentów bibliotecznych w trybie bezpośrednim. Zawiera ponad 35 milionów rekordów.

OCLC CAT450 System

Jest to serwis identyczny z PRISM, lecz udostępniony na CD-ROM.

Retrospective Conversion

Oferuje bibliotekarzom retrospektywne katalogowanie, to znaczy przeniesienie danych z katalogów kartkowych do komputera.

Przykłady rekordów otrzymanych z OCLC

Przykład 1

000	\$a n\$b a \$c m \$d \$e a
001	\$a OCLC 34679147
008	\$b s \$c 1996 \$c fr \$f a \$q 0 \$r 0 \$s 0 \$v o \$x fre \$z d
020	\$a 2804122530
040	\$a FPU \$b fre \$c FPU \$d EQY
049	\$a EQYA
100 10	\$a Hennen, \$j Georges
245 00	\$a Biochemie humaine: \$b introduction biochemique / \$c Georges Hennen
260 0	\$a Bruxelles: \$b De Boeck Universite \$c c1996
300	\$a 784 p.: \$b ill.: \$c 25 cm
504	\$a Bibliogr. et index
650 7	\$a Biochimie. \$2 ram
650 7	\$a Physiologie humaine. \$2 ram

Przykład 2

000	\$a c\$b a \$c m \$d \$e a
001	\$a OCLC 26877997

008 \$b r \$c 1992 \$d 1989 \$e nyu \$q 0 \$r 0 \$s 0 \$v 1 \$x eng
 010 \$a LC 91-050922 // r 94
 020 \$a 06797740945 (pbk.): \$c \$9 9.00 (\$11.50 Can)
 040 \$a DLC \$c DLC \$d WAU \$d FTL \$d EQY
 049 \$a EQYA
 050 00 \$a Ps3515.A4347 \$b M3 1992
 082 00 \$a 813/.52 \$2 20
 100 10 \$a Hammett, \$j Dashiell, \$d 1894–1961
 245 14 \$a The Maltese falcon / \$c Dashiell Hammett
 250 \$a 1st Vintage crime/Black Lizard ed
 260 0 \$a New York: \$b Vintage Books \$c 1992
 300 \$a 217 p. ; \$c 21 cm
 440 0 \$a Vintage crime/Black Lizard
 650 0 \$a Mystery and detective stories

Wykorzystanie OCLC

O masowym używaniu OCLC do katalogowania i poszukiwań świadczą liczby różnorodnych operacji zestawionych w poniższej tabeli³.

Rodzaj usługi	1993/1994	1994/1995
Udział bibliotek w OCLC	18168	21148
Liczba operacji w ciągu dnia	2,9 miliona	2,9 miliona
Liczba rekordów w OLUC	29,2 miliona	31,1 miliona
Liczba skatalogowanych dokumentów	23,2 miliona	23,4 miliona
Liczba poszukiwań w FirstSearch	7,0 milionów	16,0 milionów
Liczba rekordów eksportowanych z OCLC do lokalnych systemów	23,0 miliony	24,0 miliony
Liczba sesji w trybie online	13,6 miliona	13,7 miliona
Liczba połączeń w godzinach	8,0 milionów	8,0 milionów
Liczba przesłanych bitów	574,0 bilionów	606,0 bilionów
Liczba powtarzających się rekordów usuniętych z OLUC	75713	98603

Tak olbrzymie wykorzystanie usług OCLC jest spowodowane:

- szybkim i skutecznym poszukiwaniem opisów dzięki rozbudowanym indeksom,
- wysokim stopniem trafności opisów dochodzącym do 90%,
- możliwością prawie natychmiastowego przeniesienia rekordu z OCLC do lokalnych komputerowych katalogów czy systemów,
- szybką i dokładną pełnoekranową edycją rekordów z możliwością kopiowania, poprawiania, dodawania czy kasowania fragmentów opisu,

³ OLCL Cataloging and Database Services: <http://www.oclc.org/oclc/promo>.

- znacznym skróceniem czasu potrzebnego do udostępnienia opracowanego dokumentu czytelnikowi,
- zmniejszeniem kosztów katalogowania, poprzez zatrudnianie mniejszej liczby osób katalogujących.

Wnioski

Polscy bibliotekarze powinni dążyć do stworzenia w krótkim czasie własnej, jednej, bibliograficzno-katalogowej komputerowej bazy danych, finansowanej przez państwo. Ministerstwo Edukacji Narodowej oraz Ministerstwo Kultury i Sztuki powinny kupić lub sfinansować stworzenie systemu podobnego do OCLC, który pozwoliłby wszystkim bibliotekom w kraju pobierać opisy i uzupełniać je o potrzebne lokalne dane. Jest to wymóg bezwzględnie priorytetowy. Codziennie setki bibliotekarzy w polskich bibliotekach opracowują od podstaw te same dokumenty. Stworzenie jednej wspólnej bazy, dostępnej poprzez Internet dla tych bibliotek, które ten dostęp mają, lub na CD-ROM-ach dla pozostałych oraz przeniesienie retrospektywne katalogów kilku największych polskich bibliotek, pozwoliłoby przyspieszyć oraz obniżyć koszty opracowania dokumentów poprzez kopiowanie opisów. Poszukiwania i kopiowania opisów z tej bazy powinny być płatne, a środki uzyskane w ten sposób przeznaczone na modernizację i rozwój stworzonej bazy. Taka wspólna baza, pozwoliłaby dodatkowo w przyszłości na zautomatyzowanie wypożyczeń międzybibliotecznych.

Elżbieta CZERWIŃSKA

OCRONA ZBIORÓW BIBLIOTECZNYCH W BIBLIOTECE GŁÓWNEJ UNIWERSYTETU OPOLSKIEGO

Zbiory biblioteczne Biblioteki Głównej i jej sieci 31 grudnia 1995 roku liczyły 463 961 woluminów druków zwartych, 57 986 jednostek czasopism i 12 130 jednostek zbiorów specjalnych, takich jak: starodruki, mapy, mikrofilmy, mikrofisz, taśmy magnetofonowe, filmy wideo i inne. Cały ten księgozbiór zawiera wydawnictwa zwarte i ciągle XIX i XX-wieczne wymagające bardzo starannej ochrony, zabezpieczenia i konserwacji zarówno tych najstarszych druków, jak i tych współcześnie wydanych.

Od kilkunastu lat obserwuje się zjawisko przyspieszonego niszczenia zbiorów bibliotecznych. Spowodowane jest to zarówno destrukcyjnym działaniem zanieczyszczeń środowiska, jak i wzmożonym udostępnianiem zbiorów. Odpowiedzialność za stan zachowania księgozbiorów bibliotecznych i za ich ochronę spoczywa na bibliotekarzach. Powinno to prowadzić do podejmowania takich działań, aby zbiory mogły przetrwać jak najdłużej służąc czytelnikom.

Przyczyny zniszczeń

Główną przyczyną zniszczeń zbiorów znajdujących się w Bibliotece Uniwersyteckiej jest zła jakość papieru, na jakim zostały wydrukowane. Dotyczy to zarówno zbiorów z drugiej połowy XIX wieku, jak i tych wydanych współcześnie. Papier użyty do druku jest zakwaszony, co powoduje jego stopniową degradację, tym szybszą, im bardziej książki i czasopisma narażone są na działanie światła, temperatury i wilgoci. Papier żółknie, kruszeje i rozpada się na proszek. Już po 10 latach wyraźnie obniża się jego trwałość, a po 50 latach może on ulec całkowitemu zniszczeniu. Szczególnie intensywne zakwaszenie obserwuje się na brzegach książek i czasopism, co wiąże się z większym ich osłabieniem w wyniku użytkowania przez czytelników i prowadzi do szybkiego niszczenia kart poprzez kruszenie¹.

¹ B. Zyska, *Nad trwałością papierów drukowych*, Katowice 1993.

Również czynniki atmosferyczne przyczyniają się do niszczenia zbiorów. Do głównych zaliczamy: zanieczyszczenie powietrza, temperaturę, światło i wilgoć. Pyły mogą poza zabrudzeniami prowadzić do przebarwień papieru, a kwaśne, zwiększają jego zakwaszenie². Temperatura i światło wzmagają zarówno procesy degradacyjne papieru, jak i blaknięcie druku, obwolut i stron³.

Co roku około 77 tysięcy woluminów druków zwartych jest wypożyczanych czytelnikom poprzez wypożyczalnie na zewnątrz, a około 200 tysięcy czasopism i książek jest udostępnianych w czytelnich biblioteki. Przy takim wykorzystaniu druków obserwuje się niszczenie mechaniczne zbiorów, takie jak:

- palenie książek różnymi substancjami od żywności, poprzez atrament po artykuły drogerijne,
- uszkodzanie książek przez zwierzęta domowe,
- mechaniczne niszczenie książek i czasopism przez wrywanie, wycinanie całych bloków, stron czy artykułów,
- pisanie, rysowanie, podkreślanie w książkach.

Osobnym problemem jest nieterminowy zwrot wypożyczonych pozycji, czy wręcz przypadki ich zagubienia, co powoduje, iż najczęściej traci się bezpowrotnie cenne pozycje ze zbiorów bibliotecznych.

Na przestrzeni lat 1991–1995 przeprowadzono analizę przyczyn ubytkowania zbiorów w Bibliotece Uniwersytetu Opolskiego. Wyniki tej analizy przedstawiono w poniższej tabeli.

Ubytki w księgozbiorze biblioteki

Rok	Ogółem	Zagubione przez czytelników	Zagubione w bibliotece	Wycofane w selekcji	Zacytane	Inne
1991	1282	1122	0	158	0	2
1992	1415	834	78	311	188	4
1993	2782	693	88	1937	64	0
1994	209	149	52	0	8	0
1995	2686	385	1297	998	4	2
1991–1995	8374	3183	1515	3404	264	8
% ogółu		38%	18%	41%	3%	0,10%

Z tabeli wynika że, aż 38% brakujących wydawnictw stanowią książki niezwrócone przez czytelników. Wprowadzenie komputerowego systemu SOWA obsługującego wypożyczalnię oraz zmiana w 1994 roku regulaminu udostępniania zbiorów spowodowały, że czytelnicy, bojąc się wysokich kar za przetrzymanie i zagubienie książek, bardziej systematycznie oddają je lub prolongują.

Do zagubień zbiorów mogą przyczyniać się także sami bibliotekarze. Jest to jednak niewielki procent z ogółu ubytkowanych zbiorów (zwykle poniżej 5%). W 1995 roku odnotowano blisko 10-krotnie większą niż w poprzednich latach

² J. Osięgłowski, *Przechowywanie i konserwacja książki*, Poznań 1982.

³ J. Wieprzkowski, *Vademecum konserwacji książki*, Warszawa 1983.

liczbę zagubień książek w bibliotece. Było to jednak spowodowane wyjątkowymi okolicznościami. Bowiem dopiero właśnie w 1995 roku przeprowadzono superskontrum na scalonym wcześniej księgozbiorze spoza Opola, który do tamtej pory nie mógł być w sposób dostateczny nadzorowany.

Ochrona zbiorów bibliecznych

W 1989 roku cały księgozbiór znalazł miejsce w nowej siedzibie Biblioteki Głównej. Od tego momentu warunki przechowywania zbiorów, zarówno czasopiśmienniczych, jak i druków zwartych są bardzo dobre. Pomieszczenia magazynowe są w dobrym stanie technicznym, z systemem klimatyzacyjnym i wentylacyjnym oraz automatycznym systemem przeciwpożarowym. Księgozbiór umieszczono na metalowych regałach zwartego magazynowania typu „compact”. Regały te spełniają wszelkie wymogi w zakresie ochrony zbiorów i przede wszystkim w znacznym stopniu ograniczają wpływ zanieczyszczeń powietrza.

Najbardziej cenne czasopisma XIX-wieczne przechowywane są w pomieszczeniach bez dostępu światła dziennego. Temperatura pomieszczeń magazynowych wynosi 17–19°C, przy wilgotności około 50%, co zapewnia niemal optymalne warunki przechowywania zbiorów⁴. Dzięki temu nie zauważono jak dotąd zniszczeń mikrobiologicznych, ale księgozbiór jest jednak systematycznie kontrolowany pod tym kątem. Najlepszym rozwiązaniem byłoby tu poddawanie dezynfekcji wszystkich nabytków pochodzących z darów, zakupów antykwarycznych czy wymiany.

Pod szczególną opieką znajduje się zbiór starodruków i rękopisów będących w posiadaniu Biblioteki. Dzięki staraniom władz Biblioteki i dotacjom Ministerstwa Edukacji Narodowej rocznie od kilku do kilkunastu najcenniejszych starodruków poddawanych jest kompleksowej konserwacji w wyspecjalizowanych pracowniach konserwatorskich.

Większość starodruków zgromadzonych w zbiorach Biblioteki Uniwersytetu Opolskiego została na przestrzeni lat osiemdziesiątych i dziewięćdziesiątych zmicrofilmowana we własnej pracowni PENTAKTY i w tej formie czytelnik może korzystać z nich w Czytelni. Należą do nich m.in.: P. Biretowskiego *Wiadomość ciekawa każdemu wielce pożyteczna* z 1774 roku, F. Birkowskiego *Kazania na niedziele i święta* z 1620 roku, Z. Cerenowicza *Snopek ziaren słowa bożego plenny...* z 1760 roku, Sz. Starowolskiego *Arka testamentu...* z 1648 roku.

Podobnie zabezpieczono najcenniejsze XIX-wieczne i XX-wieczne czasopisma, takie jak: „Bluszcz”, „Biesiada”, „Kronika Rodzinna”, „Monitor Warszawski”, „Górnoślązak”, „Głosy znad Odry” i inne. Czytelnikom udostępniane są w postaci mikrofilmu, a w szczególnych sytuacjach możliwe bywa udostępnienie oryginału w Czytelni.

Dzięki zakupom mikrofilmów uzupełniono także ciągi czasopism o brakujące roczniki.

⁴ B. Zyska, *Ochrona zbiorów bibliecznych przed zniszczeniem*, t. 1–3, Katowice 1991–1994.

W Bibliotece przyjęto zasadę nie udostępniania na zewnątrz wszystkich dzieł wydanych przed rokiem 1945 oraz egzemplarzy archiwalnych. Część z nich jest dostępna czytelnikom w postaci mikrofilmów i mikrofisz.

W Bibliotece Głównej od 1991 roku działa pracownia introligatorska, w której wykonuje się co roku około 2 tysięcy nowych opraw, zarówno książek, jak i czasopism. Nowe czasopisma, zanim trafią do rąk czytelnika, są oprawiane w roczniki, co pozwala na skuteczniejszą ich ochronę. Dotyczy to przede wszystkim dzienników wydawanych na bardzo słabym, zakwaszonym papierze. Również książki wydane w latach 1980–1990 wymagają powtórnej oprawy. Zły papier oraz słabe kleje powodują, że około 4% wszystkich nabytków w ciągu 3 lat musi być ponownie oprawionych.

Od chwili uruchomienia kopiarek, obserwuje się w dużo mniejszym stopniu niszczenie zbiorów, szczególnie czytelnianych, przez czytelników. Do sporadycznych wypadków można zaliczyć kradzież książek i czasopism oraz wyrywanie czy wycinanie stron.

Jednak w przypadku kopiowania materiałów bibliotecznych należy przestrzegać następujących zasad:

- nie kopiować materiałów archiwalnych, gdyż silne światło koparki działa szkodliwie na kopiowany materiał,
- nie niszczyć przy kopiowaniu opraw dużych formatów czasopism.

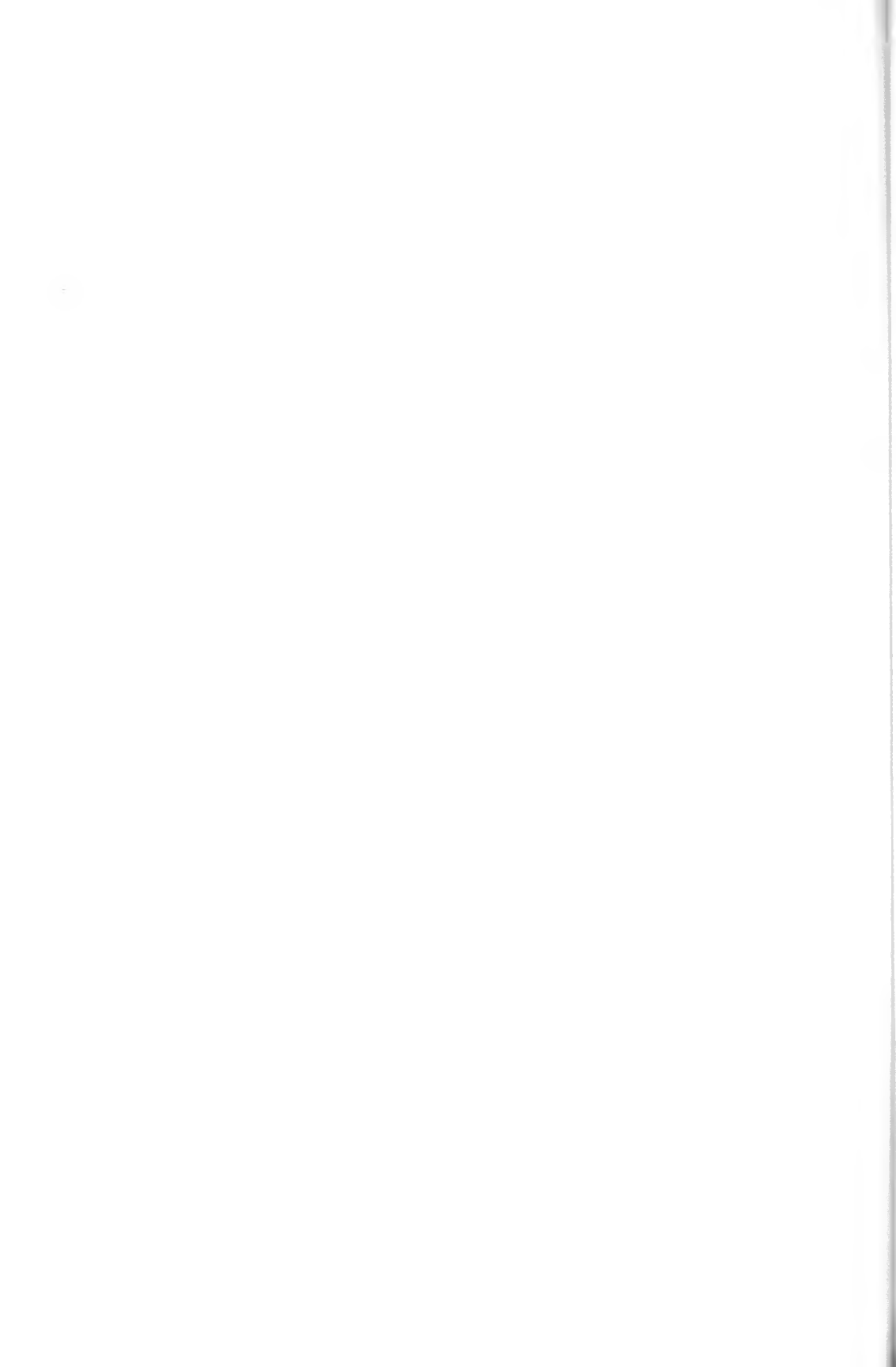
Wnioski

Mimo szeregu prac podjętych w Bibliotece Głównej Uniwersytetu Opolskiego w zakresie ochrony zbiorów są jeszcze zadania czekające na rozwiązania. Jednym z ważniejszych wydaje się dostęp do komory dezynfekcyjnej, aby wszystkie nabytki, które nie pochodzą z księgarni (dotyczy to darów, zakupów antykwarycznych), były poddawane dezynfekcji. Pozwoliłoby to na całkowite wyeliminowanie zagrożenia mikrobiologicznego zbiorów.

Problemem, który na razie nie ma szans na rozwiązanie, jest odkwaszenie zbiorów. Brak jest optymalnej i taniej metody pozwalającej na masowe wykonywanie tego procesu, dlatego też w przeciągu kilku przyszłych lat nie uda się powstrzymać samoistnego niszczenia druków.

W skali ogólnej, za najważniejsze zadanie stojące przed polskimi bibliotekarzami, trzeba uznać doprowadzenie do drukowania nowych książek i czasopism na trwałym bezkwasowym papierze. Należy podkreślić tu olbrzymi wkład profesora Bronisława Zyski i Instytutu Celulozowo-Papierniczego w Łodzi, który od lat walczy o trwały polski papier.

KOMUNIKATY

Teresa WIERCIŃSKA

SYSTEM INFOWARE CD/HD W BIBLIOTEKACH UCZELNIANYCH OPOLA I KATOWIC

W dniach 18–20 marca 1996 roku odbyła się w Opolu i Katowicach – inauguracja sieciowego upowszechniania baz danych CD-ROM w systemie InfoWare CD/HD, połączona z konferencją, zorganizowaną przez Uniwersytet Opolski, Akademię Ekonomiczną i Uniwersytet Śląski w Katowicach, pod wspólnym tytułem „Elektroniczna biblioteka dzisiaj”.

Konferencję w Bibliotece Uniwersytetu Opolskiego otworzył Rektor UO, prof. dr hab. Franciszek A. Marek, który podkreślił znaczenie szybkiej komputeryzacji bibliotek w procesie organizacji warsztatu naukowego i dydaktycznego.

Wygłoszono w Opolu następujące referaty i komunikaty:

- Wanda Matwiejczuk: „Zastosowanie skomputeryzowanych systemów informacji w Bibliotece Głównej Uniwersytetu Opolskiego”;
- Dariusz Kuźmiński: „Zasoby elektroniczne i ich wykorzystanie w bibliotekach akademickich”;
- Janusz Słodczyk: „Program TEMPUS w Uniwersytecie Opolskim”.

W Bibliotece Głównej Akademii Ekonomicznej w Katowicach:

- Piotr Chrzan: „Strategia rozwoju informatyki Akademii Ekonomicznej”;
- Krystian Gembala: „Wposażenie hardwarowe i softwarowe Akademii Ekonomicznej”;
- Barbara Zajązkowska: „Informatyzacja Biblioteki Głównej”;
- Predrag Pavlicic: „Vision of Electronic Library, Integration of Library Information Service across Wide Area Network and Local Area Network”;
- Dariusz Kuźmiński: „Elektroniczna biblioteka dzisiaj w Katowicach i Opolu”.

W Bibliotece Głównej Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach:

- Wanda Dziadkiewicz: „Projekt skomputeryzowanego systemu informacji dla bibliotek uniwersyteckich Katowic i Opola”;
- Dariusz Kuźmiński: „Elektroniczna biblioteka dzisiaj w Katowicach i w Opolu”;

- Maria Śliwińska: „Możliwość wykorzystania zasobów elektronicznych w bibliotekach”;
- Radomir Dabanovic: „ITS Products and Services – An Introduction”;
- Gerold Ritter: „New Developments in InfoWare CD/HD Ultra Net Software”;
- Karl Stock: „Experience of CD-ROM Networking at Technical University of Graz”;
- Péter Szanto: „The CD-ROM Service at the National Technical Information Centre and Library (OMIKK), Hungarian Experiment”;
- Claudia Ittner: „Silver Platter Network Technology”;
- Predrag Pavlicic: „Vision of Electronic Library – Integration of Library Information Services across Wide Area Network and Local Area Network”;
- Birgit Bartels: „UMIs Database and Document Delivery Services”;
- Robert Kimberley: „Monitoring the Research Literature using Citation Indexes”;
- Henryk Szarski: „Doświadczenia Politechniki Wrocławskiej w zakresie wykorzystywania bazy SCI oraz sieciowego dostępu do baz danych na dyskach optycznych”.

Działanie systemu InfoWare CD/HD w bibliotekach, zaprezentował Dariusz Kuźmiński z angielskiej firmy Info Technology Supply. W obradach brały udział także przedstawicielki zagranicznych bibliotek naukowych, współpracujących z bibliotekami uniwersyteckimi Katowic i Opola: Anne Marie Ferrier – dyrektor Centrum Dokumentacyjnego i Biblioteki Uniwersyteckiej w Tours, Jacqueline Clément – dyrektor Bibliothèque des Sciences Humaines w Brukseli, Ursula Schön-Schultes z Biblioteki Uniwersyteckiej w Trewirze.

System Informacji InfoWare CD/HD, który połączył te trzy biblioteki akademickie, stworzył nową, olbrzymią bibliotekę elektroniczną i wzbogacił dotychczasowe funkcje biblioteki tradycyjnej. System umożliwił korzystanie z posiadanych przez każdą bibliotekę baz danych na CD-ROM oraz innych dużych zbiorów specjalistycznych zgromadzonych na CD-ROM.

Helena OKOŃ

ZESTAWIENIA TEMATYCZNE ODDZIAŁU INFORMACJI NAUKOWEJ W 1995 ROKU

Tematyka zestawień bibliograficznych

1. Animacja kulturalna (24 poz.).
2. Czasopiśmiennictwo dziecięce i młodzieżowe w procesie edukacji i wychowania. Bibliografia za lata 1980–1995 (39 poz.).
3. Europejska przyszłość nauczycieli (16 poz.).
4. Gospodarka i ekonomia zaboru rosyjskiego pod koniec XIX w. Bibliografia za lata 1960–1990 (11 poz.).
5. Historia medycyny. Wykaz publikacji pracowników WSP w Opolu i prac magisterskich (8 poz.).
6. Humanizm. Ideały humanizmu we współczesnym świecie (54 poz.).
7. Julian Tuwim. Bibliografia podmiotowo-przedmiotowa za lata 1945–1964, 1990 (43 poz.).
8. Nauka czytania i pisania dzieci upośledzonych umysłowo w stopniu lekkim (32 poz.).
9. Ogólnopolski Festiwal Piosenki Polskiej w Opolu (21 poz.).
10. Sprawczość i odpowiedzialność działania człowieka. Bibliografia za lata 1960–1994 (100 poz.).
11. Wiedza dydaktyczna a praktyczne doświadczenia nauczycieli (120 poz.).
12. Władza a środki masowego przekazu (48 poz.).

Maria KALCZYŃSKA

„ZBIORY I PRACE POLONIJNE BIBLIOTEK POLSKICH” INFORMATORY KSIĄŻKOWE BIBLIOTEKI NARODOWEJ

Biblioteka Narodowa oprócz swej podstawowej funkcji – gromadzenia całej produkcji piśmienniczej proveniencji polskiej, (tej wytworzonej w kraju, tudzież dotyczącej Polski, powstałej poza jej granicami) prowadzi także działalność naukowo-wydawniczą.

Przed kilkoma laty w Bibliotece Narodowej została powołana specjalna Pracownia do Badań Dziejów Książki Polskiej za Granicą, której zadaniem jest prowadzenie szeroko pojmowanej akcji – opieki nad zbiorami polonijnymi oraz ogarnięcie swym zasięgiem i udokumentowanie stanu posiadania poloników zagranicznych największych księżnic polskich.

Od 1982 roku Biblioteka koordynuje i wydaje serię „Zbiory i Prace Polonijne Bibliotek Polskich”, która składa się z sukcesywnie przygotowywanych przez największe biblioteki krajowe – informatorów książkowych.

W kolejności chronologicznej ukazały się:

1. Zbiory i Prace Polonijne Biblioteki Narodowej (1982);
2. Zbiory i prace polonijne Muzeum Literatury im. Adama Mickiewicza w Warszawie (1984);
3. Polonica zagraniczne i inne zbiory polonijne Biblioteki Publicznej m. st. Warszawy (1987);
4. Zbiory i prace polonijne Biblioteki Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Wrocławiu (1993);
5. Zbiory i prace polonijne Biblioteki Raczyńskich w Poznaniu (1994);
6. Zbiory i prace polonijne Biblioteki Uniwersyteckiej w Poznaniu (1995).

Bezpośrednim inspiratorem serii oraz redaktorem naukowym omawianych publikacji był kierownik Pracowni Badań nad Książką Polska za Granicą prof. dr hab. Andrzej Kłossowski, który od wielu lat w swoich zainteresowaniach naukowo-badawczych rozwijał problematykę księgoznawstwa polonijnego.

Najszerzy dostęp do zasobów polonijnych, z racji swego statusu miała zawsze Biblioteka Narodowa, dlatego też informator wydany o jej zbiorach jest najobszerniejszy. Autorzy pracy zaprezentowali przede wszystkim wydawnictwa, które napły-

wały do ksiąźnicy jeszcze przed jej oficjalnym powstaniem w postaci darów. Pierwszą cenną i dużą kolekcją dla Biblioteki był zbiór pozostały po Kazimierzu Chłędowskim (1843–1920), literacie stale mieszkającym w Wiedniu. Przed II wojną światową przekazano bezcenne zbiory Muzeum Narodowego Polskiego w Rapperswilu, założonego przez emigrację polską w 1869 r. Są to tylko wybrane i jednostkowe przykłady cennych jednorazowych kolekcji.

Jak wiadomo, Biblioteka gromadzi na bieżąco także wydawnictwa ciągłe, są wśród nich czasopisma polonijne, w 1980 r. – 88 tytułów w 156 egz. Ważną rolę odgrywa też wymiana międzynarodowa, stali partnerzy to: Księgarnia Polska w Paryżu, Józef Piłsudski Institute (Londyn, Wielka Brytania), Polish Historical Society (Greanacres, Australia), The Polish Library w McGill University (Montreal, Kanada). Innym źródłem dopływu literatury polonijnej jest egzemplarz obowiązkowy. Dzięki niemu Biblioteka dysponuje wszystkimi ukazującymi się w kraju książkami dotyczącymi emigracji i Polonii.

Dużą część zbiorów z Muzeum Literatury im. A. Mickiewicza w Warszawie zajmują zabytkowe kolekcje polonijne. Muzeum działa od 1952 r., wtedy to bowiem testamentem zostały przekazane zbiory paryskie po Władysławie Mickiewiczu – potomku Adama. W posiadaniu Muzeum znajduje się także biblioteka po Józefie Mickiewiczu, prawnuku Mickiewicza, jest też wartościowy księgozbiór Aleksandra Janty-Polczyńskiego, bibliofila z USA, oraz bezcenne archiwum znanego poety polskiego Jana Brzękowskiego i wielu innych osobistości z kręgu literatury i sztuki.

Interesującym księgozbiorem poloników może się poszczycić Biblioteka Publiczna m. st. Warszawy, która w latach 1907–1928 pełniła rolę ksiąźnicy narodowej w zaborze rosyjskim. Zbiory Biblioteki zasobne są w cenne opracowania biograficzne dotyczące sławnych Polaków żyjących w różnym czasie poza ojczyzną.

Przy Bibliotece działa jedyne w kraju Muzeum Książki Dziecięcej, które w 1987 r. liczyło 33 tys. wol. książek i czasopism. Wśród muzealnych poloników dominuje historyczna literatura dla dzieci, wydawana w XIX w. przez wrocławską rodzinę Kornów.

W 1817 r. powołana została do życia Biblioteka Zakładu Narodowego Ossolińskich we Lwowie, która przez pewien czas pełniła rolę ksiąźnicy narodowej. Obecnie w jej wrocławskiej siedzibie dużą wagę przykładą się do pomnażania zbiorów polonijnych, które gromadzi się tu sukcesywnie od 170 lat. Dominują wydawnictwa zwarte, rękopisy, kartografia i numizmatyka z XIX w.

W omawianym informatorze zamieszczono też dane na temat zbiorów będących obecnie w posiadaniu Biblioteki Naukowej im. W. Stefanyka należącej do Ukraińskiej Akademii Nauk we Lwowie.

Nazwa omawianej tu serii informatorów kryje w sobie wiele możliwości interpretacyjnych dla dokumentującego; rejestracji podlegają nie tylko zbiory tworzone przez emigrację i o emigracji, ale także wszelkie prace i inicjatywy wspomagające Polonię na świecie.

W 1983 r. Biblioteka Raczyńskich w Poznaniu rozpoczęła akcję fundowania dla Polonii kompletnie opracowanych biblioteczek (1000 wol.) dobranych do potrzeb

rodaków mieszkających za granicą. Ponadto od 1989 r. instytucja poznańska organizuje kursy biblioteczne dla polonijnych pracowników książki ze Wschodu.

Ostatni z omawianych informatorów przygotowany został w Bibliotece Uniwersytetu Poznańskiego, powstałej w 1919 r., po odzyskaniu przez Polskę niepodległości. Gromadzeniu materiałów polonijnych sprzyjało to, iż Wielkopolska była regionem skąd często emigrowano w celach ekonomicznych bądź też naukowych do Niemiec. Jeden z najciekawszych zespołów Biblioteki stanowią zbiory masońskie, największe w Europie. Poza tym dużo informacji o Polonii przynoszą gromadzone tu pieczołowicie dokumenty życia społecznego, muzykalia, ikonografia i pamiątniki. Wśród tych ostatnich wymienić można: wspomnienia Zygmunta Rewakowskiego (1807–1893, prof. Uniwersytetu Wileńskiego, dziennik filozofa Augusta Cieszkowskiego (1814–1894).

Ukazujące się przez ponad dziesięć lat informatory o zbiorach polonijnych, przygotowywane są dużym nakładem sił przez bibliotekarzy – pracowników reprezentatywnych w kraju księżnic. Im też należy się największe uznanie za poniesiony trud przy dokumentowaniu materiału. Jak wiadomo, stan posiadania polskich bibliotek powiększa się nieustannie o nowe nabytki polonijne, co jest zjawiskiem wielce pożytecznym dla rozwoju polskiej kultury i wprowadzenia jej do międzynarodowego obiegu naukowego. Dlatego też warto kontynuować prace nad informato-rami, co w efekcie przyniesie materiał źródłowy do badań nad dziejami książki polskiej za granicą.

SPRAWOZDANIE I KRONIKA

Alicja TOMALSKA

DZIAŁALNOŚĆ BIBLIOTEKI GŁÓWNEJ UNIwersYTETU OPOLSKIEGO W 1995 ROKU

W roku 1995 Biblioteka Główna oraz Biblioteki przy Wydziałach, Instytutach i Katedrach wypełniały swoje podstawowe zadania gromadzenia i dokumentowania zbiorów, udostępniania zbiorów studentom i pracownikom oraz służyły czytelnikom informacją źródłową w oparciu o dokumenty pisane i bazy komputerowe.

Biblioteka Główna w 1995 roku uzyskała grant z Fundacji Rozwoju Edukacji TEMPUS II w Turynie w wysokości 50 tys. ECU, który pozwolił jej na powiększenie stanu zasobów informacji w postaci baz na CD-ROM i umożliwił dostęp do dużych, światowych zbiorów danych w systemie Info-Ware, w sieci Internet.

Biblioteka Główna Uniwersytetu Opolskiego podjęła wspólne działania z Biblioteką Uniwersytetu Śląskiego, oraz Biblioteką Główną Akademii Ekonomicznej w Katowicach w celu realizacji programu TEMPUS. Dzięki temu biblioteki uniwersyteckie wzbogaciły się o kilka stanowisk multimedialnych TEMPUSA, oraz uzyskały fundusze na dokształcanie kadry bibliotecznej.

Konsorcjum zawiązane przez te Biblioteki uzyskało poparcie następujących ośrodków zagranicznych: Biblioteki Uniwersytetu w Tours (Francja), Biblioteki Wolnego Uniwersytetu w Brukseli (Belgia), Biblioteki Uniwersytetu w Trewirze (Niemcy). Realizacja programu objęła lata 1996–1997.

Ponadto Biblioteka Główna Uniwersytetu Opolskiego uzyskała dotację z Ministerstwa Edukacji Narodowej w wysokości 24,0 tys. zł, co pozwoliło na kontynuację prenumeraty baz informacyjno-wyszukiwawczych; ERIC (Education Resource Center) obejmującej zagadnienia edukacji i pedagogiki w literaturze światowej, oraz „Current Contents” obejmującej dziedziny: biologii, fizyki, chemii i wybrane zagadnienia z socjologii.

Z pieniędzy MEN kontynuowaliśmy także bazę własną PEDAGOG, obejmującą zagadnienia pedagogiki opiekuńczo-wychowawczej i edukacji elementarnej. Fundusze powyższe umożliwiły nam również na objęcie systemem SOWA innych funkcji bibliotecznych, które wymagały skomputeryzowania w Oddziale Gromadzenia i Oddziale Opracowania Zbiorów Ciągłych. Dzięki dotacji z MEN w 1995 roku

została rozbudowana baza SOWA w zakresie zbiorów własnych do wielkości 90% posiadanych podręczników oraz 17% zbioru podstawowego.

Pracownicy Biblioteki w znacznym stopniu wykorzystywali dostęp do Internetu i pocztę elektroniczną realizując potrzeby użytkowników.

Władze Uczelni przyznały Bibliotece Uniwersyteckiej 25,0 tys. zł na doposażenie agend w sprzęt. Zakupiono 4 komputery, w 7 dokonano modernizacji, uzupełniono potrzeby w zakresie zaopatrzenia w drukarki i dodatkową pamięć na dyskach.

Pracownicy

Stan zatrudnienia w Bibliotece Uniwersyteckiej nadal wynosił 57 osób, w tym 14 osób to pracownicy bibliotek wydziałowych, instytutowych i przy katedrach.

Uposażenia bibliotekarzy uległy nieznacznemu podwyższeniu z tytułu waloryzacji w lipcu 1995 roku. Wzorem lat ubiegłych spowodowano, że wszelkie zaoszczędzone środki finansowe, pochodzące z wakatów i z usług świadczonych przez biblioteki, a także środki na prace zlecone przy tworzeniu baz komputerowych zostały przeznaczone na premie i dodatkowe zwiększenie uposażeń dla pracowników. Pracownicy deklarujący odejście na emeryturę otrzymali podwyżkę płac. Ponadto 6 pracowników Biblioteki Uniwersyteckiej otrzymało stypendia naukowe przyznawane przez Władze Uczelni. Gratyfikacje jubileuszowe z tytułu długoletniej pracy otrzymali: mgr Lidia Bóld i Janina Jas.

Za dobrą pracę 24 pracowników otrzymało nagrody pieniężne.

Zbiory biblioteczne

Wzrost księgozbioru nastąpił poprzez zakup, dary oraz wymianę krajową i zagraniczną. Łączna wartość nabytków książek i czasopism wyniosła: **711.032.66**.

Wpływy w obrębie druków zwartych przedstawiały się następująco:

Druki zwarte zakup	5043 tytułów	11021 wol.	157 921,67 zł
Otrzymało z darów	2221 tytułów	3825 wol.	285 310,80 zł
Z wymiany wpłynęło	620 tytułów	587 wol.	5 379,45 zł
Inne	326 tytułów	456 wol.	3 529,87 zł
RAZEM	8210 tytułów	15889 wol.	452 141,79 zł

Najcenniejszy dar otrzymaliśmy z Bundes – Ministerium für Bildung und Wissenschaft oraz od Prezydenta Westfalii, 1250 wol., w tym 594 tytuły bardzo cennych pozycji.

W porównaniu z rokiem 1994 nastąpił wzrost liczby tytułów o 2500, a liczby woluminów o 3660.

Utrzymywaliśmy kontakty w zakresie wymiany z ośrodkami za granicą, do najważniejszych partnerów należeli: The Library of Congress, The General Library – Univ. of California Berkeley, Deutsche Forschungsgemeinschaft z Bonn, Orbis Books z Londynu, Harvard College Library – Cambridge, The Kościuszko Funda-

tion z New York, Universitätsbibliothek z Dortmundu, Rossijskaja Akademiya Nauk z Moskwy, Knihovna Vys. Pedagog. Školy z Hradec Králové, Filosoficka Fakulta Univ. – Praha.

Na czasopisma krajowe i zagraniczne wydano łącznie 261 042,14 zł, w tym zagraniczne 236 580,61 zł. Ogółem posiadamy 878 tytułów czasopism, w tym 689 pochodzi z prenumeraty.

Podobnie jak w latach ubiegłych z MEN otrzymaliśmy dofinansowanie na zakup czasopism w wysokości 92,0 tys. zł.

Stan zbiorów bibliotecznych na koniec 1995 roku obejmował 534 077 jednostek w tym:

	Biblioteka Główna	Sieć biblioteczna	Razem
Książek	379 988 wol.	83 973 wol.	463 961 wol.
Czasopism	35 253 wol.	22 733 wol.	57 986 wol.
Zb. specjalnych	10 234 wol.	1 896 wol.	12 130 wol.
RAZEM	425 475 wol.	108 602 wol.	534 077 wol.

Udostępnianie zbiorów odbywało się poprzez Czytelnię i Wypożyczalnię Główną oraz w 5 agendach bibliotecznych, gdzie udostępniono łącznie 269 866 wol. w tym:

	Biblioteka Główna	Biblioteki sieci	Razem
Wypożyczono do domu	38 705	38 697	77 402
Udostępniono w czytelni	82 891	109 573	192 464
RAZEM	121 596	148 270	269 866

W roku 1995 zapotrzebowanie czytelników zrealizowano w 69%, tj. o 6% więcej niż w roku 1994. Nadal nie byliśmy w stanie zaspokoić potrzeb w zakresie zaopatrzenia studentów w podręczniki. Z bibliotek krajowych i zagranicznych sprowadzono czytelnikom 573 wol., z naszych zbiorów wysłano w ramach wypożyczeń międzybibliotecznych 275 wol.

W Bibliotece Głównej zarejestrowano w ciągu roku 8855 czytelników. Z tej liczby 4174 osób korzystało także z obsługi w bibliotekach instytutowych.

W porównaniu z rokiem 1994 nastąpił wzrost liczby czytelników o 2212 osób, zarejestrowano o 34 171 wypożyczeń więcej oraz zanotowano o 7890 odwiedzin więcej.

W ramach usług kserograficznych wykonano w Bibliotece Głównej i agendach 75 000 kserokopii z materiałów bibliotecznych.

Informacja naukowa, wystawy, publikacje, szkolenia

Oddział Informacji Naukowej i inne agendy bibliotek udzieliły łącznie 17 603 informacji, 11 200 użytkownikom, o 1915 informacji więcej niż w roku 1994. Opracowano 17 zestawień bibliograficznych, 22 zestawienia tematyczne. Z systemu SDJ Politechniki Wrocławskiej sprowadzono 14 profili tematycznych, a z systemów

ERIC i PEDAGOG przygotowano zestawy literatury do 256 tematów dla 123 odbiorców.

Pracownicy Biblioteki Głównej uczestniczyli w 8 konferencjach naukowych zorganizowanych przez ośrodki akademickie i biblioteki naukowe w kraju.

Na terenie Biblioteki i Uniwersytetu zorganizowano 8 dużych wystaw o tematyce: „50 lat opolskiego środowiska literackiego” (wystawa wspólna z Biblioteką Wojewódzką w Opolu), „Nowe techniki komunikacji” (wystawa wspólna z Alliance Française), „Dary Kancelarii Państwowej Nadrenii-Westfalii przekazane Bibliotece Uniwersyteckiej w Opolu”, „Józef Piłsudski” – z okazji promocji książki prof. M. M. Drozdowskiego, „Dorobek naukowy prof. Mariana Kaczmarka w I rocznicę śmierci”, wystawy autorskie obejmujące dorobek naukowy Edmunda Osmańczyka i twórczość literacką Zbigniewa Zielenki i inne wystawy informujące o zbiorach bibliotecznych.

W roku 1995 pracownicy opublikowali następujące artykuły (do Rocznika Biblioteki Głównej R II): H. Okoń: *System informacyjno-wyszukiwawczy PEDAGOG*, E. Czerwińska: *Magazyny Biblioteki Głównej Uniwersytetu Opolskiego a komputeryzacja*, W. Matwiejczuk: *Zastosowanie komputerowego systemu SMARTLIB w Bibliotece Głównej Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Hradec Králové*, W. Matwiejczuk: *Centrum Informacyjne Uniwersytetu Palackiego w Olomuńcu*, M. Wrzeciono: *Książka naukowa w księgarniach polskich lat 1830–1864*, A. Błaszczuk: *Punkt wyjścia folklorystycznej genologii*, E. Czerwińska: *Ratowanie i ochrona zbiorów – Konferencja w Bibliotece Narodowej w Warszawie* (Bibliotekarz 1995).

Opublikowano komunikaty: H. Okoń: *Zestawienia tematyczne Oddziału Informacji Naukowej*, M. Wrzeciono: *Z księgozbioru naukowego prof. dr hab. Józefa Kokota (1916–1975)*, L. Twardowska-Gajda: *Bibliografia dydaktyki, nauki i praktyki wspomaganej komputerem*, T. Tomalska: *Działalność Biblioteki Głównej Uniwersytetu Opolskiego w 1994 roku*, A. Błaszczuk: *Ważniejsze wydarzenia z działalności Biblioteki Głównej Uniwersytetu Opolskiego w 1994 r.*

Komunikaty w „Naszych Sprawach”: W. Matwiejczuk: *Informacja Biblioteki Głównej*, W. Matwiejczuk: *Biblioteka Główna Uniwersytetu Opolskiego*, A. Błaszczuk: *Propozycje czytelnicze (komunikat o nowościach bibliotecznych)*.

Jak każdego roku akademickiego kontynuowano zajęcia dydaktyczne z przysposobienia bibliotecznego dla studentów I roku na wszystkich kierunkach studiów, zapoznawano pracowników i studentów z warsztatem informacyjnym w czasie szkoleń i pokazów systemów ERIC i PEDAGOG, prowadzono zajęcia dydaktyczne w Instytucie Nauk Pedagogicznych na specjalizacji bibliotekarskiej. Dr Wanda Matwiejczuk prowadziła także zajęcia na Studium Podyplomowym Pedagogiki. Ogółem bibliotekarze zrealizowali 380 godzin zajęć dydaktycznych. Pracownicy Biblioteki Uniwersyteckiej podwyższali swoje kwalifikacje zawodowe, uczestnicząc w kursach w zakresie obsługi Internetu i poczty elektronicznej, odbywali praktyki doskonalące w innych uczelniach, 1 osoba w Bibliotece Uniwersyteckiej w Hildesheim i 1 osoba w Bibliotece Uniwersytetu Wrocławskiego, uczestniczyli w wykładach wygłoszonych przez zaproszonych gości między innymi przez prof. dr hab. Zbigniewa Żmigrodzkiego nt. „Zawód bibliotekarza w nowoczesnej bibliotece”.

Komputeryzacja Biblioteki Głównej w roku 1995 objęła dalsze oddziały biblioteczne i stała się dla bibliotekarzy codziennością. Z powodu braku funduszy nie udało się wdrożyć modułu OPAC umożliwiającego bezpośrednie zamawianie książek przez czytelnika z sali katalogowej. Dzięki przystąpieniu do Konsorcjum i uzyskaniu grantu z TEMPUSA powstała szansa zakupu odpowiedniej aparatury i nowa jakość w zakresie prowadzenia działalności informacyjnej przez wykorzystanie najnowszych światowych baz CD-ROM, i w bezpośrednim dostępie dzięki systemowi Info-Ware.

Anna BŁASZCZYK

WAŻNIEJSZE WYDARZENIA Z DZIAŁALNOŚCI BIBLIOTEKI GŁÓWNEJ UNIwersYTETU OPOLSKIEGO W 1995 ROKU

Prace organizacyjne

- Zlikwidowana została Biblioteka Oddziału zamiejscowego w Nysie, na bazie jej księgozbioru uruchomiono punkt biblioteczny przy Instytucie Edukacji Plastycznej i Wizualnej.

Prace związane z komputeryzacją

- Biblioteka Główna uzyskała grant z Fundacji Rozwoju Edukacji TEMPUS II w Turynie, który umożliwi rozwój bazy komputerowej i informacyjnej. W ramach współpracy z Biblioteką Główną Uniwersytetu Śląskiego i Biblioteką Główną Akademii Ekonomicznej w Katowicach pracownicy Biblioteki będą mogli uczestniczyć w kursach z zakresu obsługi nowoczesnych systemów informacyjnych oraz w wyjazdach szkoleniowych do bibliotek uniwersyteckich w Tours, Brukseli i Trewirze.
- Ze środków otrzymanych z Ministerstwa Edukacji Narodowej zakupiona i wdrożona została najnowsza wersja SOWY, Biblioteka zakupiła także nowy sprzęt komputerowy i częściowo zmodernizowała stary.
- Kontynuowane były prace związane z katalogiem komputerowym, który zawiera już 90% podręczników, 17% zbioru podstawowego zgromadzonego w Bibliotece Główniej oraz 100% zbiorów Biblioteki Wydziału Matematyczno-Fizyczno-Chemicznego i Biblioteki Wydziału Ekonomicznego.
- Założone zostały konta poczty elektronicznej i tym samym pracownicy Biblioteki uzyskali możliwość korzystania z usług internetowych. Przeprowadzone zostały w tym celu szkolenia z zakresu obsługi poczty.
- Bazę informacyjną systemu PEDAGOG przystosowano do korzystania w formie pakietu ISIS. W ramach prac związanych z PEDAGOGIEM, opracowana została

część podręcznika do tego systemu obejmująca tematykę wychowania przedszkolnego i pedagogiki wczesnoszkolnej.

Konferencje. Wyjazdy służbowe. Goście Biblioteki Głównej

- W styczniu mgr Lidia Bold, mgr Lidia Twardowska-Gajda i mgr Małgorzata Wrzeciono uczestniczyły w Bibliotece Uniwersytetu Śląskiego w prezentacji systemu PROLIB obejmującego automatyzację wszystkich czynności bibliotecznych.
- W styczniu dr Elżbieta Czerwińska brała udział w konferencji naukowej zorganizowanej przez Bibliotekę Narodową w Warszawie dotyczącej ochrony zbiorów bibliotecznych.
- W lutym mgr Maria Grzywa i mgr Maria Kurowska-Behning brały udział w targach książek edukacyjnych zorganizowanych w Warszawie.
- W marcu mgr Maria Grzywa uczestniczyła we Wrocławiu w targach książki technicznej.
- W maju, na Międzynarodowe Targi Książki wyjechały do Warszawy mgr Maria Grzywa i mgr Maria Kurowska-Behning.
- W czerwcu mgr Anna Błaszczuk i Iwona Ostrowska przebywały w Instytucie Ciężkiej Syntezy Organicznej w Blachowni Śląskiej w celu zapoznania się z funkcjonowaniem systemu CARL.
- W czerwcu mgr Anna Błaszczuk uczestniczyła w posiedzeniu Komisji Folklorystyki w Warszawie.
- We wrześniu dr Elżbieta Czerwińska brała udział w ogólnopolskim seminarium i warsztatach na temat ochrony zbiorów zabytkowych w regionie zorganizowanych przez Książnicę Cieszyńską i Dom Narodowy w Cieszynie.
- W październiku pracownicy biblioteki wielokrotnie uczestniczyli w konferencjach, sesjach naukowych i wyjazdach służbowych:
 - 9–10 X – sesja naukowa „Perspektywy Folklorystyki” zorganizowana w Niwkach przez Katedrę Folklorystyki Uniwersytetu Opolskiego (mgr Anna Błaszczuk);
 - 16–17 X – seminarium dotyczące organizacji pracy w bibliotekach naukowych zorganizowane w Warszawie w ramach programu TEMPUS (dr Wanda Matwiejczuk);
 - 17 X – posiedzenie Zarządu Głównego Polskiego Towarzystwa Czytelniczego w Warszawie (mgr Anna Błaszczuk);
 - 18–19 X – seminarium nt. „Dziś i jutro działalności informacyjnej w bibliotekach publicznych” zorganizowane w Kamieniu Śląskim przez Bibliotekę Wojewódzką w Opolu (mgr Elżbieta Kociołek);
 - 26–29 X – konferencja naukowa zorganizowana przez Bibliotekę Główną Uniwersytetu im. M. Kopernika w Toruniu poświęcona „Roli i funkcji nowoczesnej biblioteki akademickiej” (mgr A. Tomalska).
- W listopadzie mgr Anna Błaszczuk i mgr Elżbieta Kociołek uczestniczyły w dwudniowym seminarium zorganizowanym przez Bibliotekę Uniwersytecką w Po-

znaniu i firmę STRATUS, którego tematem była „Technologia CD-ROM w naukach humanistycznych i społecznych”.

- Pod koniec listopada mgr Anna Błaszczuk brała udział w dwudniowej sesji naukowej zorganizowanej przez Uniwersytet Wrocławski, a poświęconej „Biesiadzie w literaturze i kulturze”.

Działalność dydaktyczna i szkoleniowa

- W ramach kierunku studiów pedagogiki kulturalno-artystycznej została uruchomiona specjalizacja bibliotekarska, prowadzone były także zajęcia dla słuchaczy studium podyplomowego z pedagogiki i historii, a także dla studentów filologii polskiej zajęcia z zakresu kultury współczesnej i filmu.
- Pracownicy Biblioteki systematycznie podnosili swoje kwalifikacje zawodowe w zorganizowanym procesie kształcenia i samokształcenia, który obejmował m. in. szkolenie w zakresie:
 - umiejętności obsługi komputera;
 - opracowania zbiorów w systemie SOWA;
 - obsługi systemów WINDOWS, WORD PERFECT, TAG;
 - poczty elektronicznej i usług internetowych;
 - kształcenia umiejętności korzystania z baz danych znajdujących się w Bibliotece: ERIC, PEDAGOG, SOWA.
- Mgr Małgorzata Wrzeciono odbyła praktykę w Bibliotece Uniwersyteckiej w Hildesheim.